

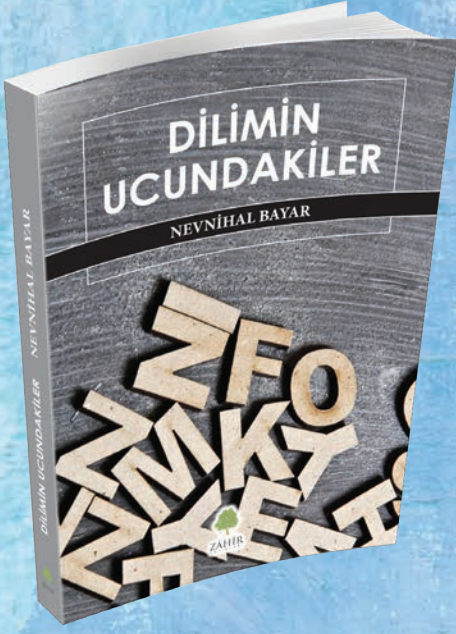


MÛSİKÎ VE EDEBİYAT DERGİSİ KADEM

ÜÇ AYLIK MÛSİKÎ VE EDEBİYAT DERGİSİ / 46 / İLKBAHAR-YAZ 2026



BALKAN ÇALIŞMALARI VAKFI BAŞKANI DR. SEVBA ABDULA İLE MÛLAKAT / ALİYAR ŞENEL • BABA EVİNDE / ALTAY SUROY RECEPOĞLU • ÂSAF HÂLET ÇELEBİ / DEMET KAYAN • ANTİK ÇAĞ'DA AHLÂK EĞİTİMİ VE ANNENİN TOPLUMSAL İŞLEVİ / NURİYE KÜLAHLI • KIZANLIK'TA GÜLLER AÇAR YENİDEN / ÜNAL ŞENEL • MEHMET YALGIN İLE MÛZİK, KLASİK KEMENÇE VE SANAT ÜZERİNE RÖPORTAJ / TALHA KUŞÇUOĞLU • MAKEDONYA KOCACIK KÖYÜ VE ALİ RIZA EFENDİ EVİ / ERSİN DİKO • MES'UD CEMİL VE TANBUR ÖĞRENİMİ / MÜCAHİT KARADAŞ • PİRİM SEYYİD AHMED RİFÂÎ / FAKİR • ÇALGI YAPIMCI AYDIN TUTAK'LA RÖPORTAJ / OKYANUS SANTIRCIOĞLU • GELENEKSEL TIP KÖŞESİ BOTULİNUM TOKSİNİ ZEMİR Mİ ŞİFA MI? / ÇİĞDEM ORGUN ŞAHİN • İLHAN AYVERDİ İZİNDE TÜRKÇE / RESİM - ŞİİR - KOMPOZİSYON YARIŞMASI SONUÇLARI



DİLİMİN UCUNDAKİLER

Nevnihal BAYAR

Dil, bir milletin sınır bekçilerindedir. Onu yok ederseniz ya da yaralarsanız vatanınızı, birliğini koruyan muhafızlarınızdan birini saf dışı etmiş olursunuz. Bu da düşmanlarınız için kaçırılmayacak bir fırsattır. Maalesef bugün Türkçe'nin içine düşürüldüğü durum, budur. Dil hâinleri, şuurlu veya şuursuz, hiç ara vermeden gerek yapı gerekse anlam bakımından dilimizi yok etmeye, yok edemezlerse de yıpratmaya çalışıyorlar. Başarılı oluyorlar da...



KARAHANLI TÜRKÇESİ VE HAREZM TÜRKÇESİ KILAVUZU

Fahrünnisa BİLECİK

Bu kitap Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri'nde okutulan Karahanlı Türkçesi ve Harezmi Türkçesi dersleri için bir el kitabı mahiyetindedir. I. Bölüm'de 10. Asra damgasını vuran ilk Müslüman Türk devleti Karahanlılar hakkında kısa bir bilgi, dönemin kültürümüzün temelini oluşturan önemli eserleri, Türk dil tarihi bakımından büyük değer taşıyan Karahanlı Türkçesi dilbilgisi ve örnek metinler yer almaktadır. II. Bölüm'de ise Karahanlı Türkçesi'nin devamı olan Harezmi Türkçesi dil özellikleri bulunmaktadır.

Bu çalışma ile özellikle üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde okuyan öğrencilere faydalı olabilmek, dilimize sahip çıkması gereken gençlerimizin her iki dönemin dili hakkında daha sistemli, daha pratik bir bilgiye ulaşabilmeleri hedeflenmektedir.



ZÂHİR
YAYINCILIK

Kağışdağı Cad. No:27/5 Küçükbakkalköy Ataşehir / İST. • Tel: 216 357 20 90

www.zahiryayinlari.com

Merhaba Kıymetli Okurlarımız,

Edebiyat, tarih, sanat ve mûsikî ile dopdolu yeni bir sayı ile karşınızdayız. Dergimize geçmeden önce sizlerle paylaşmak istediğimiz haberlerimiz var. Efendim, Akdem Akademisi Vakfı olarak Kosova'nın Prizren şehrinde bir temsilcilik açtık. Amacımız, bu topraklardaki kardeşlerimizle özellikle de çocuklarımızla dil, din, tarih, edebiyat ve sanat üzerinden kültüre dayalı bir gönül bağı kurmak. Bunun için de ilk faaliyet olarak Kosova'da yaşayan çocuklarımızın katıldığı "İlhan Ayverdi İzinde Türkçe Resim-Şiir ve Kompozisyon Yarışması" düzenledik. Katılım o kadar fazlaydı ki inanın bizler bile şaşırдық ama aynı zamanda çok da mutlu olduk. Bu güzel kalplere dokunmak, onlarla tanışmak, sohbet etmek, ideallerini ve gelecekte beklediklerini dinlemek bizleri hem duygulandırdı hem de heyecanlandırdı. 14 Şubat'ta Prizren'de Doku Kino Sanat Merkezinde bir ödül töreni düzenleyerek yarışmaya katılan bütün kardeşlerimiz ve aileleriyle bir araya geldik. Dereceye girenlere ödülleri takdim ettik. Bütün katılımcılarımıza da katılım belgesi verdik. Onların gözlerindeki mutluluk görülmeye değerdi... Yeni sayımızda dereceye giren kompozisyon, şiir ve resimleri paylaşıyoruz. Onlarla sizler de tanışın istedik...

Dergimize Aliyar Şenel'in, daha çok ilmî bir birikim oluşturmak isteyen, özerk yapısından vazgeçmeyen, düşünceyi, eğitimi ve yazıyı harmanlayan bir kurum olarak çalışmalarını devam ettiren Balkan Çalışmaları Vakfı'nın başkanı Dr. Sevba Abdula ile yaptığı, bizlere Balkan coğrafyasının ve orada yaşayan kardeşlerimizle diyalogun ne kadar önemli olduğunu bir kez daha hatırlatan mülakatı ile başlıyoruz. Sonrasında Prizrenli bir şair olan Altay Suroy Recepoğlu'nun samimi duygularını dile getirdiği Baba Evi'nde şiiriyle sizleri baş başa bırakıyoruz.

Demet Kayan, "Şiirlerinin yanında araştırma, inceleme türünde birçok önemli eseri, çeşitli dergilerde yayımlanmış makale, deneme ve Hint edebiyatı üzerine yazdığı yazıları ile de edebiyatımızın, kültür mirasımızın kıymetli isimlerinden biri olan Âsaf Hâlet Çelebi'nin iç dünyasının kapılarını sizler için aralıyor. Buyurun efendim...

Dergimiz, Nuriye Külahlı'nın Antik Hellen kültüründe kadınların çocuğun davranış eğitimi içindeki rollerini ve çocukların ahlâk gelişimi üzerindeki etkilerini arkeolojik, yazılı ve görsel deliller ışığında inceleyerek, Antik Hellen toplumunda annelerin çocuğun davranış eğitimindeki önemini ortaya koymayı amaçlayan, bu konuyu derinlemesine araştırmış olduğu "Antik Çağ'da Ahlâk Eğitimi ve Annenin Toplumsal İşlevi" yazısıyla devam ediyor. Yaşadığımız dünyada, kıymetlimiz olan çocuklarımızı maddî değerlerin yanında manevî değerlerimizle de beslemek adeta bir zorunluluk hâline geldi. Türk aile yapısını korumak ve güçlendirmek, karakter eğitimine önem vermek boynumuz borcu...

"Ak bulutlar Anadolu'ya akar/ Köpük köpük rahmet yüklü bulutlar/ Rodop'tan, Balkan ve Şar dağlarından/ Melul, mahzun ve ağlamaklı akar." dörtlüğüyle başlayan Kızanlıkta Güller Açar Yeniden şiiriyle Ünal Şenel, gönlümüzün pasını siliyor.

Kıymetli okurlarımız, genç kalemlerden Talha Kuşçuoğlu'nun, Ege Üniversitesi Devlet Türk Müzikisi Konservatuvarı Çalgı Yapım Bölümü Öğretim Görevlisi Mehmet Yalın ile çocukluk yıllarından sanat anlayışına, icracılıktan çalgı yapımına uzanan çok katmanlı yolculuğunu; müzikle, zamanla ve enstrümanla kurduğu derin bağı konuştukları röportajı sizlerle paylaşıyoruz.

Dergimize "Bir Resim Bin Dünya" köşemizle devam ediyoruz. Köşemizin vazgeçilmez misafiri iç mimar ve ressam Hülya Öztürk. Keyifli seyirler... Balkan coğrafyasında sanat tarihi çalışmalarını devam ettiren yazarımız Ersin Diko, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti sınırları içerisinde, Debre şehri yakınında yer alan Jupa Belediye'sine bağlı bir Türk köyü olan Kocacık köyü ve burada yer alan Ali Rıza Efendi Evi'ni anlattığı çalışmasıyla bizlerle.

Ege Üniversitesi Devlet Türk Müzikisi Konservatuvarı doktora öğrencisi Mücahit Karadaş'ın, Mes'ud Cemil'in mûsikî tarihimizde önemli bir tanburî olarak yetişmesinde payı olan şahsiyetlerle yaptığı çalışmaları, tanbur öğreniminde kimlerin ne seviyede rol aldığını araştırdığı yazısını kıymetli okurlarımızla paylaşıyoruz.

Efendim, yazılara biraz ara verip Fakir mahlaslı şairimizin Pîrim Seyyid Ahmed Rifâi şiiri ve şiire eşlik eden çizimiyle sizleri baş başa bırakıyoruz. Sırada, Ege Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuvarı Türk Müziği Bölümü lisans öğrencisi Okyanus Santırcıoğlu'nun çalgı yapımcısı Aydın Tutak'la yapmış olduğu, özellikle kanun yapımına ilgisi olan okurlarımızın istifade edeceği röportajımız yer alıyor.

Dergimizi, Geleneksel Tıp Köşemizin yazarı, aile hekimi ve fitoterapist Çiğdem Orgun Şahin'in bizlere modern tıbbın en dikkat çekici araçlarından biri olan botulinum toksinini, kullanım alanlarını ve tarihsel geçmişini detaylı bir şekilde anlattığı yazısıyla sonlandırıyoruz.

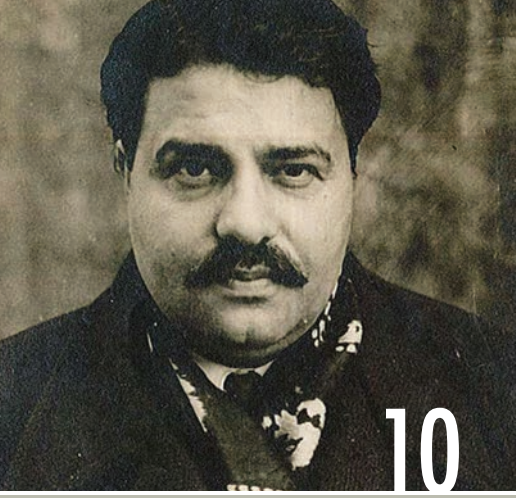
Yaklaşmakta olan Kurban Bayramının bütün Müslüman âlemine barış, huzur, birlik ve beraberlik getirmesini temenni ediyoruz. Temmuz ayında son devrin en büyük mutasavvıf, mütefekkir ve mûsikîşinaslarından Ken'an Rifâi Büyükaksoy'un vefatlarının 76. senesini idrak edeceğiz. Kendisini hürmet ve minnetle yad ediyoruz. Himmetleri hâzır olsun.

Efendim bizler Gazze için boykota devam ediyoruz. Allah kardeşlerimizin yar ve yardımcısı olsun.

Keyifli okumalar...



içindekiler



04

**BALKAN ÇALIŞMALARI VAKFI BAŞKANI
DR. SEVBA ABDULA İLE MÜLAKAT**

Aliyar ŞENEL

09

BABA EVİNDE

Altay Suroy RECEPOĞLU

10

ÂSAF HÂLET ÇELEBİ

Demet KAYAN

14

**ANTİK ÇAĞ'DA AHLÂK EĞİTİMİ VE
ANNENİN TOPLUMSAL İŞLEVİ**

Nuriye KÜLAHLI

19

KIZANLIK'TA GÜLLER AÇAR YENİDEN

Ünal ŞENEL

20

**MEHMET YALGIN İLE MÜZİK, KLASİK
KEMENÇE VE SANAT ÜZERİNE
RÖPORTAJ**

Talha KUŞÇUOĞLU

24

**MAKEDONYA KOCACIK KÖYÜ VE ALI
RIZA EFENDİ EVİ**

Ersin DİKO

28

MES'UD CEMİL VE TANBUR ÖĞRENİMİ

Mücahit KARADAŞ

ISSN: 2687-3559

Kayışdağı Cad. No:27/5
Küçükbakkalköy Ataşehir / İST. Tel: 216 357 20 90
www.kadem.org
www.musikiveedebiyat.com
www.akdemvakfi.org.tr
e-posta: bilgi@kadem.org

Araştırma Kültür Düşünce Eğitim ve
Musiki Akademisi Vakfı İktisadi İşletmesi adına Sahibi

Dr. Öğr. Üyesi Fahrünnisa BİLECİK
(fbilecik@kadem.org)
(fbilecik@akdemvakfi.org.tr)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürleri
Dr. Öğr. Üyesi Nevnihal BAYAR
(nevbayar@kadem.org)

Yakup Selim ŞENEL
(selimsenel94@gmail.com)

Yayın Kurulu
(Sıralama soyadlara göre alfabetik
olarak yapılmıştır.)

Prof. Rûhi AYANGİL (Mûsikî)

Dr. Öğr. Üyesi Nevnihal BAYAR (Dil)

Dr. Öğr. Üyesi Fahrünnisa BİLECİK (Dil)

Doç. Dr. Gülberk BİLECİK (Sanat Tarihi)

Prof. Dr. Osman BİLEN (Felsefe)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU
(Sanat Tarihi)

Prof. Erol DERAN (Mûsikî)

Yüce GÜMÜŞ (Mûsikî)

Niyâzi KÜLAHLI (Mîmârî)

Dr. Öğr. Üyesi Ünal ŞENEL (Edebiyat)

Doç. Dr. Murat Sâlim TOKAÇ (Mûsikî)

Prof. Dr. Mutlu TORUN (Mûsikî)

Prof. Dr. M. Baha TANMAN (Sanat Tarihi)

Prof. Dr. Ayşe ÜSTÜN (Gelenekli Sanatlar)

E. Seval YARDIM (Edebiyat)

Görsel Yönetmen
Tekin ÖZTÜRK

Dağıtım Organizasyonu ve Abonelik Servisi

Serdar BAŞER
(0 536 776 42 97 - 0 216 357 20 90)

Mehmet DEMİREL
(0505 391 37 24)

Grafik Tasarım
PROJESANAT
www.projesanat.com.tr

Yerel süreli yayın.



İLHAN AYVERDİ
İZİNDE TÜRKÇE

43

32 | **PİRİM SEYYİD AHMED RİFÂİ**
Fakir

33 | **ÇALGI YAPIMCI AYDIN TUTAK'LA**
RÖPORTAJ
Okyanus SANTIRCIOĞLU

38 | **GELENEKSEL TIP KÖŞESİ BOTULİNUM**
TOKSİNİ ZEMİR Mİ ŞİFA MI?
Çiğdem ORGUN ŞAHİN

43 | **İLHAN AYVERDİ İZİNDE TÜRKÇE**
RESİM - ŞİİR - KOMPOZİSYON
YARIŞMASI SONUÇLARI

BALKAN ÇALIŞMALARI VAKFI BAŞKANI DR. SEVBA ABDULA İLE MÜLAKAT



Aliyar ŞENEL

Sayın Hocam, öncelikle bizi kabul ettiniz için teşekkür ediyoruz. Yeni görevinizin hayırlara vesile olmasını dileriz. Kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

Böyle bir davette bulunduğunuz için ve dikkatinizi çekebildiğimiz için ben teşekkür ediyorum, çok memnun oldum. Öncelikle Üsküp doğumluyum. Eğitimimin bir kısmı Üsküp'te bir kısmı da Türkiye'de gerçekleşti. 90'lı yıllarım savaşların arasında geçti. 2004 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde lisans eğitimine başladım. Bitirdikten sonra Üsküp'e döndüm. Üsküp'te birkaç yıl farklı vakıf işlerinde çalıştım. Sonrasında yüksek lisansımı İstanbul Üniversitesi'nde yaptım. Doktora çalışmamı Sırpçılara, Balkan tarihine ve siyasetine odaklanarak Marmara Üniversitesi'nde tamamladım. 2016'dan beri Üsküp'teyim. Şimdi de Medeniyet Üniversitesi'nde öğretim üyeliği görevim var, bir süreliğine hem Üsküp hem de İstanbul'da olacağım.

Balkan Çalışmaları Vakfı nasıl bir kurumdur ve ne gibi çalışmalar yapmaktadır?

Balkan Çalışmaları Vakfı'nı daha çok ilmi bir birikim oluşturmak isteyen, özerk yapısından vazgeçmeyen, düşünceyi, eğitimi ve yazıyı harmanlayan bir kurum olarak tanımlayabiliriz. Balkanlarda 1945 yılına kadar ilmi geleneğimiz güçlüydü. 1945 ve 2000 yılları arasında bir kırılma dönemi yaşandı. Onu bu işlerle uğraşanlar toparlamaya çalışıyor, bizlerde katkı vermeyi umuyoruz. Üniversitelerimiz, eğitim kurumları-

mız var ve gelişiyorlar. Fakat bu kurumların yanında daha esnek ve daha hızlı hareket eden kurumların da önemli olduğunu düşünüyoruz. Sivil inisiyatif ile akademik kurumsallığı bir araya getirecek bir yapı inşa etmeye çalışıyoruz. Bunun dünyada birçok örnekleri var. Biz daha yeni bir kurumuz; öncesinde dernek olarak hizmet ediyorduk, şimdi genç bir Vakıf durumundayız.

Üsküp Düşünce Okulu'muzun etrafında şekillenen eğitimlerimiz bizim ana omurgamızı oluşturuyor. Yaklaşık on yıldır bine yakın seminer, binlerce öğrencinin devam ettiği ama sadece yüz mezun verdiği bir yapımız mevcut. Şu anda bir yıl boyunca seminerler, okuma grupları ve yazıyla beraber bir yıllık çok yoğun bir programımız mevcut. Sosyal bilimleri ve Balkanları esas alan çalışma müfredatımız var. Yüze yakın öğrencinin belki yarısı Türkiye mezunu. Arnavutluk, Kosova, Bosna hatta Kazakistan'dan öğrencilerimiz var. Üsküp'ten başlayan Balkanlara ve daha sonra diğer bölgelere yayılan bir çalışma. Şu an Vakfımızın önemli faaliyetlerini icra edenlerin tamamı Üsküp Düşünce Okulu mezunu. Öğrencilerle hasbî bir iletişimimiz, dostluğumuz var ve bu devam ediyor. Sadece kuru bir bilgi aktarımı olmuyor. Balkan coğrafyasını, geçmişini ve geleceğini zihinlerine aktardığımız gibi kalplerine dokunabilmeyi önemsiyoruz. Samimiyetimiz de çok önemli tabii. Üsküp'ün son yıllarda yetiştirdiği bir grup akademisyenin, öğrencinin kurduğu bir yapıyız. Özerkliği önemsiyoruz. Herhangi bir yapıya bağlanmadan olabildiğince özerk bir yapıda faaliyet gütmek ana hedeflerimizden biri.



Ayrıca Balkan Çalışmaları kongremiz var. 2020 yılında başladık, bu yıl altıncısını düzenleyeceğiz. Olabildiğince her yıl bir şehirde, bir ülkede düzenliyoruz. Üç yüze yakın Balkanlar üzerine çalışan genç akademisyenleri bir araya getirdik. Bu bizim Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Merkezimizdeki bir faaliyetimiz. Ayrıca bu yıl sekizincisi düzenlenecek olan yaz okulumuz var. Oradaki programımız daha çok doktora ve yüksek lisans öğrencilerine yönelik. Panellerimiz var; siyaset, ekonomi, yüksek öğretim ve göç. Dört ana temada devam ediyor çalışmalarımız. Uluslararası, akademik ve hakemli iki dergimiz var: Balkan Çalışmaları Dergisi ve Balkan Ekonomisi Dergisi. Abdülfettah Rauf Araştırma Merkezi'nde ise *Balkanlarda Süreli Yayınlar: İslam Düşüncesinin Serüveni, 1918-2018* ile *Osmanlı ve Balkanlar: İlimler ve Havzalar, 1400-1800* yürüttüğümüz iki akademik projemiz var. Bu projeler üzerinden sempozyumlar, paneller, çalıştaylar düzenliyoruz. Mezun öğrencilerimizin yönettiği BSFblogumuz var. Dün, bugün ve yarınla irtibatlı Balkan merkezli çalışmalar yapan bir vakıf konumundayız ve düşünce dünyamız buna göre şekilleniyor.

Abdülfettah Rauf Efendi hakkında da detaylı çalışmalar yaptığınızı gördük. Hatta Fettah Efendi hakkında çalışmayı dedenizin vasiyeti olarak gördüğünüzü dile getiriyorsunuz. Fettah Efendi'den ve dedenizden bahsedebilir misiniz?

Biz ilk olarak 2016 yılında dernekleşmek ve birtakım çalışmalar yapmak için yola çıktık. Derneğin ismi ne olabilir diye düşünmeye başladık. Herkesi kapsamak istiyorduk. **Fettah Efendi** aklımıza geldi. Biz onun hikâyeleri ile büyüdük. Hızlı bir şekilde karar aldık ve derneğimize Fettah Efendi ismini verdik. Bu ismin çok bereketini de gördük. Bu şekilde bir dernek kurulunca Fettah Efendi'ye karşı ilgi de arttı. Üsküp uleması ve eski Üsküp ahalisi kendisini biliyordu. Dedem, Fettah Efendi sevdalısı birisiydi. Bazı şiirlerini kâğıtlara aktarmış oradan bizlere o şiirlerini okurdu. Bize okurken de çok duygulanırdı. Bizim için bu daha önemli hâl aldı tabii. Fettah Efendi'yi anlatmak, şiirlerini bulmak bir anda gündemimizin ilk sırasına yerleşti.

Fettah Efendi bizim önemli müderrislerimizden birisidir. Hocası Fatih Medresesi mezunu Üsküplü ünlü Ata Efendi'dir. 1910/1912-1963 yılları arasında Üsküp'te yaşamıştır. Fettah Efendi yedi yıl hapis hayatı ile cezalandırılmıştır. Öngörülerimiz, hocası Ata Efendi'ye yönelik dava, hocasına yöneltilen bütün suçlar, Ata Efendi'nin vefatı sebebiyle öğrencisi Fettah Efendi'ye aktarılmıştır. Tek başına hücrede kalmış, taş kırma cezalarıyla zor dönemler yaşamıştır. Bunun sonucunda sağlığı ile de sıkıntılar yaşayarak en verimli çağında 53 yaşında da vefat etmiştir.

Fettah Efendi çok güçlü ve büyük bir şair. "Şiirimi yazayım, üzerinde düşündükçe tekrar düzenlerim." diye bir durumu hiç olmuyor. İşte biz

de araştırarak, soruşturarak, gerektiğinde mücadele ederek şiirlerini topladık. Şiirleri ve şiir defterleri birçok kişiye dağılmıştı. Öğrencisi Kemal Aruçi Efendi'nin temize çıkardığı ve şiir defterlerine dönüştürdüğü külliyata ulaşarak yayınlama fırsatımız oldu. Şiirlerine ulaştığımızda öte dünyadan bir emare olarak gördüm. Osmanlı Türkçesi ile yazılan şiirleri Latinize ederek, transkripsiyon süreçleriyle de uğraşarak iki yıl içinde altı şiir kitabını yayınladık. Üsküp Düşünce Okulu öğrencilerimiz bu süreçte çok destek oldular.

Fettah Efendi, bir yönüyle İslamcı olması, Osmanlıca yazması ve mahkûmiyetinden dolayı hep göz ardı edilmiş. Vefatından 60 yıl geçmesine rağmen cılız anma törenleri dışında, şiirlerini yayınlama istekleri dışında yeterince sahip çıkılmamıştır. Biz ilim geleneği halkasını Fettah Efendi ile bağlayarak, bu halka ile tekrar iletişim kurulması için adımlar attık. Fettah Efendi ile ilgili panelleri sempozyumlar düzenleyerek, eserler yayınlayarak tanınması açısından ve gençlere aktarım için emek verdik. Tarihimizde kendisini yeniden canlandırarak gençlerimize örnek bir kişi olarak sunduk.

Hocam, Fettah Efendi neden göç için “haram fetvası” vermiştir?

Burayı vatan toprağı gördükleri için. Vatan toprağı terkedilemez. *“Zorluklar gelip geçicidir. Biz burada kalalım. Tekrar güçleniriz, tekrar imkân buluruz.”* şeklinde düşünmüş olmalıdır. Mesela İstanbul'dan insan göç eder mi? İstanbul nasılsa Üsküp de öyledi.

Fettah Efendi'nin en sevdiğiniz şiiri hangisidir ve kısaca neyi anlatmaktadır?

Çok var. *Vardar* şiiri çok önemli mesela. *Vatan İçin* şiiri aynı şekilde önemli. Gazi Baba türbesinin harabe haline ait çok duygulu bir şiiri var. Filistin ile ilgili yazdığı şiir var mesela. Filistin davası ile ilgili belki de ilk şiir, 1930 yıllarında Fettah Efendi'ye ait. O dönemin iletişim araçları kısıtlı olmasına rağmen çok ciddi şekilde İslam dünyasını takip ettiğini gözlemliyoruz. Mısır, Cezayir, Kırım gibi coğrafyalar ile ilgili de şiirleri var.

Çocukluğunuz Bosna ve Kosova savaşı zamanında geçmiştir. Bu yıllarda geleceğinizi şekillendiren olaylar yaşadınız mı? Kısaca çocukluk yıllarınızı anlatabilir misiniz?

Özellikle doktora tezimi yazmamda, “Niye bize saldırıyorlar, niye biz bu savaşlar içindeyiz, kimlik inşa süreçleri nedir, Müslümanların neden Türk olarak görüldüğü, tarihsel kırılmaların nerelerde gerçekleştiği” soruları bu dönemde belirleyici oldu. Bosna savaşı, Kosova savaşı ve Makedonya'daki iç çatışma benim 18 yaşına kadar hayatımı şekillendirdi. Bunun nedenlerini gerçekten derinlemesine incelemek istedim.

“Dili kaybeden, dini de kaybeder” demekle neleri kastediyorsunuz?

Bu söz özellikle Türkçe için son derece önemli. İslam'ın şekillendirdiği dil olmasından dolayı kaybedeceğimiz dil, İslam'ı da kaybetme duruma yol açacaktır. Küreselleşmenin, İngilizcenin bu kadar baskın olduğu yerde tabii ki farklı gelenekler, kültürler İngilizce üzerinden de kendini tekrar yorumlayabilir. Fakat bizim coğrafyamız, bizim medeniyetimizin inşa edildiği bölgelerde, dil ve dini birbirinden ayırmak pek mümkün değil.

Balkanlarda Türkçe basın yayın hayatı ne durumdadır?

Türkler Balkanlarda azınlık durumunda. Bir dönem devlet bu yayıncılığın içerisindeydi. Yapılabiliyordu, finanse edilebiliyordu. Serbest piyasaya geçişten sonra bu işler zorlaştı. Özellikle azınlıklarda bu alanda ilerlemelere şahit olmak zor. Bulgaristan ve Yunanistan'da maalesef Türkçe yayın daha da zor. Kuzey Makedonya ve Kosova'da Müslüman nüfusun fazla olması sebebiyle daha özgür bir ortam var. Bizim gibi bir vakfın Üsküp'te kurulması doğal, olağan karşılanıyor. Çünkü yoğun bir düşünce hayatı var, gelenek var. Yazım ve yayın artık internet üzerinden de devam ediyor. Yine de güçlü olduğunu düşünüyorum. *Köprü*, *Kardelen* gibi dergilerimiz, *Time-balkan*, *Yeni Balkan* gibi gazetelerimiz var. Kosova da *Türkçem* dergisi var. Bu bağlamda Türk dilini koruyacak birçok mekanizmamız var çok şükür. Daha gelişmiş, daha nitelikli bir nesil de geliyor. Devam ettirecekler inşallah.

Balkanlarda “multietnik” kavramı çok kullanılmakta. Bu kavramın kullanıldığı yerlerde ilerleyişin genellikle Müslüman toplulukların zararına, gayrimüslim toplulukların faydasına olduğu görülmekte. Bu şartlarda Türkler ve Müslümanlar varlıklarını güçlü bir şekilde nasıl sürdürebilirler?



Sorunlar bölgeyi tanımamakla alakalı. Türkiye'nin tamamının Balkanları tanımamasını beklemek mümkün değil. Türkiye büyük bir coğrafya. Balkan ülkelerinde görev yapacak bürokratların bu coğrafyanın neresinden Balkanlara geldiği, Balkanlara atandığı, buraları ne kadar bildiği gerçekten önemli.



Çok kültürlülük kavramı, sonuçları olan ve nerede kullanıldığı, kim için kullanıldığı önemli olan bir kavram. Devletin toplumu ötekileştirmediği, bölmediği gibi durumlarda; toplumların birbirinin kültürünü tanımaları ve destek vermeleri için çok kültürlülük önemli. Fakat bu durum bazen devletlerin bazı kültürleri folklorik hale dönüştürmesine neden oluyor. Tarihi bir noktaya hapsedip, orada herhangi bir siyasal iktidar içerisinde görmeyip bu alanda bırakabiliyor. Makedonya'da mevcutta bu şekilde değil, eskiye göre daha iyi. Eksik uygulamalar olsa da ilerlemeler var.

Bu dönemde hangi devlet çok kültürlü toplum oluşturdu, diye sorsak kolay cevap veremeyiz. Bir Avrupa Birliği vardı, o da geri adım atmaya başladı. Balkanlarda bu konuda bir meydan okuma olabilir. Fakat bence burada Müslümanlar olarak her geçen gün daha iyiye gidiyoruz. Daha iyi bir dönemdeyiz. Çocuklarımız okuyor. Uzmanlar, doktorlar, hakimler, başbakan yardımcıları yetiştiriyoruz, partiler kuruyoruz, iş adamlarımız oluyor, düşünce merkezlerimiz oluşuyor. Bugün artık kamusal alandayız ve tüm mücadelelerde yer almak, katkı vermek ve bir şeyler söylemek istiyoruz.

Bosna biraz daha farklı. Orada tam bir devlet oluşturulamamanın sıkıntısı yaşanıyor. Boşnak kardeşlerimiz yaşıyorlar. Farklı çözümler üretmeleri lazım. Balkan Müslümanları için Boşnak kimliği çok önemli. Boşnaklar ana omurgalardan birisi. Bosna düşünce dünyamızın önemli bir feneri. Özellikle Aliya İzzetbegoviç yirminci yüzyılın en önemli düşünürlerinden. Birçok konular hakkında net fikirleri olan büyüklerimizden biri.

Balkanlar ve Türkiye ilişkilerine en çok zarar veren durumlar nelerdir? Daha iyi ilişkiler için neler yapılmalıdır?

2000 yıllarına kadar Türkiye devleti, etrafındaki komşularına yönelik daha farklı bir politika

izledi. Balkanları biraz daha unutmaya yönelik bir çerçeve vardı. Geçerli tarafları da vardır muhakkak, eleştiri için söylemiyorum. O zamanki kadronun da Rumeli'yi çok sevdiğinden ve bu toprakları bir vatan olarak gördüğünden eminim. Fakat siyasal koşullar, o dönemki uluslararası sistem Balkanlar ile pek ilgilenmemeyi esas kıldı. Böylece Balkanlarda da büyük bir halk kitlesi öksüz kaldı. Türkiye'nin gücünü pek hissedemedi. Bu sebeple göçler, yargılamalar ve savaşlar oldu. Türkiye'miz her geçen gün gücünü arttırdıkça bölge ile de ilişkisi arttı. Bölgeyi tanımaya başladı. Bölgeyi Osmanlı dinamikleri ile tanımak başka bir şey, bölgeyi 1918 sonrası tanımak başka bir şey. Özellikle son yirmi yılda Türkiye bütün kurumlarıyla bölgemizde. Buradaki kültürel ve tarihsel misyonunu da öne çıkararak daha kalıncı bir perspektif ile bölgede bulunmakta.

Sorunlar bölgeyi tanımamakla alakalı. Türkiye'nin tamamının Balkanları tanımamasını beklemek mümkün değil. Türkiye büyük bir coğrafya. Balkan ülkelerinde görev yapacak bürokratların bu coğrafyanın neresinden Balkanlara geldiği, Balkanlara atandığı, buraları ne kadar bildiği gerçekten önemli.

Bir de yerelden Türkiye'ye yönelik beklenti çok fazla. Bir süper gücün beklentisi bağlamında bir beklenti mevcut. Burada maalesef makas açılıyor. Karşılıklı her iki tarafın, iyi niyetli, vizyoner ve bilgiyi esas almış kişiler ile irtibatın kurumsallaştırılması gerekiyor. İlişkilerin bir tarafı çıkarıcı veya bilgi eksikliği olunca o ilişki istenilen düzeyde olmuyor. Türkiye'den Balkanları tanımakta zorluk yaşanıyor ve mevcutta aşıyor, aynı şekilde Balkanlarda yaşayan insanlar da Türkiye'nin son yüz-yüz elli yıldaki modernleşme hikâyesini dikkatle takip etmeleri gerekiyor. Dönüşümlerden ve süreçlerden yeterince haberdar değil. Bu iki kitlenin olabildiğince birbirini tanıması ve kardeşlik hukuku çerçevesinde bir ilişki kurmasını sağlamamız gerekiyor. Biz o kurumlardan bir tanesiyiz.

Balkanlarda birçok devletin tarih kitaplarında Osmanlı'yı işgalci ve sömürgeci olarak gösterdiğini biliyoruz. Bu durum yerli halkın Rumeli Türklerine bakışını ve Türkiye'den gelen Türklere bakışını etkiliyor mu?

Tabii, eğer Müslüman ve Türk değilse etkiliyor. Resmî kimlik inşası çok önemli. Ortaokulda, lisede tarih derslerinde sürekli Osmanlı'yı ve Türkleri kötü gösteren "Bizleri boyunduruk altına aldılar, kan vergisi aldılar, devşirdiler, savaşlarda zulmettiler, vergilerle bizim belimizi kırdılar, zalimdirler, tecavüz ettiler." gibi konular olunca tabii ki küçük bir çocuğun zihninde bu yer edinebiliyor ve yaklaşımı buna göre şekilleniyor. Bu durum en çok olağanüstü hallerde, savaş hallerinde veya kaos durumlarında net bir şekilde ortaya çıkıyor. Geçen günlerde Karadağ'da birtakım olaylar oldu, gösterilerde hemen "Katil Türkler" gibi sloganlar atıldı. Böyle durumlarda toplumsal hafıza ortaya çıkıyor. Bu Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında ortada duran bir konu. Balkan halklarının uluslaşma süreçlerinde maalesef Osmanlı "öteki" olarak kurgulanıyor. Fakat son dönemde Türkiye'den gidip gelmeler bu algıyı biraz azalttı.

Günümüzde küresel anlamda ırkçılık anlayışı maalesef yükselişte. Bu manada çok milletli Balkan devletlerinin geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Balkan devletleri birbirini dışlayarak, ötekileştirerek, öldürerek bir yere varılamadığını bençe öğrendi. Doksanlı yıllardaki savaşlar bölgenin kalkınmasına, refahına, huzura çok büyük darbe vurdu. Balkanlarda birçok millet var fakat bu coğrafya bir olmadığı sürece küresel küçük bir dengesizlikte bir sorun alanı olarak ortaya çıkacaktır. Sınırların aşıldığı, ortak ekonominin olduğu, hukukun üstünlüğünün bulunduğu, insan temel hak ve özgürlüklerinin, dinî özgürlüklerin garanti altına alındığı, eğitim kalitesinin her geçen gün arttığı, nitelikli kalifiye insanların yetiştiği ortamda Balkanlar yeniden bir kültür üretimi sağlayabilir. Yoksa ırkçılık, yabancı düşmanlığı, İslamofobi gibi konular insanları, toplumları, siyaseti birbirinde uzaklaştırır.

Balkanlarda sizi en çok endişelendiren ve en umutlu olduğunuz konular nelerdir?

Ben gençlerden çok umutluyum. Onların birkaç sınavı var, sürekli altını çiziyorum. Bize

göre dünyayı daha çok takip ediyorlar. Daha iyi bir eğitime sahipler. Dil yetenekleri çok fazla. Dünyadaki bütün bu meselelerde daha aktif bir şekilde yer alabiliyorlar. Çok önemli gördüğüm bir husus var; söz ve eylemin tutarlı olmasını istiyorlar. Adaletsizlik görünce de konuşuyorlar. Bizim nasıl sınavlarımız varsa, şimdi onların da var. Belki biraz bireysel çıkarı toplumsal çıkarın önüne koyuyorlar, işte onların sınavları da başkalarına karşı merhametli olmak, başkaları için düşünmek, başkaları için fedakârlık yapmayı daha üstün görmeyi öğrenmek olacak. Fakat gördükçe biz nasıl bölgesel sorunlarla debeleniyorsak, onlar da küresel sorunlar ile ilgilenecekler ve önemli çözüm önerileri sunacaklardır.

Son yıllarda Türkiye Türklerinin Balkanlara yoğun bir şekilde ziyaret etmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Genel anlamda tabii olumlu görüyorum. Üsküp Türk Çarşısı'nda İzmir marşını söyleme gibi bazı tuhaf durumlar olabilir, fakat bölge ile iç içe olmanın anlamı çok büyük. Turist olmak başka bir şey, seyahat etmek başka bir şey. Sanırım bizim Türkiye'den gelen kardeşlerimiz daha turist aşamasında oluyor. Fakat ne olursa olsun buraları yakından görmek çok büyük kazanım. Bir zamanlar Türkiye'de biraz Osmanlı karşıtlığı da vardı. Camileri, hanları Osmanlı'nın neden yaptığını, mevcutta Türk dış politikasının bu eserlerin restore edilmesine yönelik yaptıklarını görmeleri çok önemli. TİKA ile de ilgili bazı tartışmalar oldu. Fakat TİKA bizim göz bebeği kurumumuz. Türkiye'nin yüz akı kurumlarından birisi. Olağanüstü işler yapıldı. Maddî ve görünen varlıklarımızı ihya ettiler. Bununla beraber maddî olmayan varlıkları da tekrar gün yüzüne çıkartabilirsek bölgemizde yüzyıllarca verdiği büyük katkıyı daha da görünür kılmış olacağız. Biz özellikle Fettah Efendi gibi Balkan kültür ve düşünce dünyasının mayasını oluşturan hem Osmanlı hem de Osmanlı sonrası tüm bu büyük isimlerin tekrar konuşabilir olmasını çok önemsiyoruz ve bunun üzerine çalışıyoruz.

Değerli Hocam, bize zamanınızı ayırıp kıymetli bilgilerinizi paylaştığınız için çok teşekkür ederiz.

Ben teşekkür ediyorum. İnşallah birinin kalbine bir yerde değmiş, bir yerde zihnine bir şeyler bırakmış oluruz.

Baba Evinde

1949'da doğdum, Prizren'in Saray Dokağında
Bir beşik gıcirtısıyla başladı ömrüm,
duvarlarında lime lime tarih,
çatısında her sabah yeni bir bayrak dalgalandı.

Aynı pencereden baktım yetmiş yedi yıl,
ama dışarıda
devletler değişti,
alfabeler başkalaştı,
marşlar sustu, yeniden söylendi.

Benim dilim,
bir harften ötekine göç eden kuş misali
her sabah yeniden doğdu
ama aynı gökyüzünde.

Dünya dönüp durdu ekseninde,
memleketim yerinden kıpırdamadı.
Yalnızca vatandaşlık kâğıdımın rengi soldu,
yeni mühürler bastılar eskilerin üstüne.

Oysa ben,
halen doğduğum evdeyim
babamın nefesinden kalan duvarlarda,
annemin dualarında yankılanan bir sesim.

Zamanın kapısında
son çağrıya hazır beklerim:
bir çocuk hâlâ
aynı avluda,
aynı toprağın içinde büyür.

Altay Suroy Recepoğlu*
Prizren, 2026



ÂSAF HÂLET ÇELEBİ

Demet KAYAN*



*İçimdeki mağarada
kurumuş ölüler yatar
zehirle gülen zümrüt
ve yakut yatak içinde
bir zamanlar
beni uğurlamaya gelen
haramîler”*

Şairimizi; dış dünyadan arınıp içte, hiç olma arzusunun şairane bir şekilde ortaya konulduğu bu mısralar ve daha nicelerinden tanıyoruz. Âsaf Hâlet Çelebi, şiirlerinin yanında araştırma, inceleme türünde birçok önemli eseri, çeşitli dergilerde yayımlanmış makale, deneme ve Hint edebiyatı üzerine yazdığı yazıları ile de edebiyatımızın, kültür mirasımızın kıymetli isimlerinden biridir.

*“İçimdeki mağarada
bir yığın kitap var
bakınca yakından
tasvirlerin gözleri oynar
ve konuşur
hepsinin yüzleri benim yüzüm gibi
ve gözleri benim gözüm gibi”*

Şiirlerindeki derin mana hem yetiştiği aile ve kültür çevresinden hem hâkim olduğu dillerden hem de engin bilgi birikiminden gelir. Sanatçımız, “Mağara” adlı bu şiirinde kullandığı mağara sembolü ile kendi iç âlemini birleştirip bir bütün haline getirirken, içe dönerken, öze dönerken aynı zamanda masalsi bir edayla okuyucuyu yanına alır ve o mağarada kalmasını ister. Mağaradaki kitaplarla belki de bir başka dünyayı müjdelemektedir.

Şair, zamanında anlaşılmayan ilginç bir sanatçı olarak tanınmıştır. Genişledikçe daralan günümüz dünyasında da onun şiirlerini anlamlandırabilmek için İslâmî bakış açısını, tasavvuf ilmini, farklı kültürleri ve edebiyatımızı harmanlayarak tutarlı bir bütün oluşturmak gerekir.

Biz de bu yazımızda; dilimiz döndüğünce Âsaf Hâlet Çelebi'nin gizemli dünyasının kapılarını aralamaya çalışacağız. Zira onu anlamak ve anlatabilmek için daha önce dediğimiz gibi oldukça uzun yollar katetmek lazımdır.

Âsaf Hâlet Çelebi 27 Aralık 1907 yılında, İstanbul'un Cihangir semtinde dünyaya gelmiştir. Galatasaray Lisesi'nde sekiz yıl eğitim görmüştür. Dâhiliye Nezareti Şifre Kalemî Müdürü olan babası Mehmet Sait Hâlet Bey'den ve dönemin birçok önemli isminden Fransızca ve Farsça gibi dil dersleri, Mevlevî Şeyhi Ahmet Remzi Dede ve Rauf Yekta Bey'den mûsiki dersleri aldığı, Arapça ve Hint dilleri hatta Sanskritçe öğrendiği kaynaklarda belirtilmektedir. Farklı dillerdeki metinleri orijinallerinden okuyabilecek bir seviyeye ulaşmıştır.

Fransa'da bir süre kaldıktan sonra ülkemize dönerek üç yıl Sanayi-i Nefise Mektebi'ne gider, okulu bitirmeden Adliye Meslek Mektebi'ne geçer ve buradan mezun olur. Akademik başarısının yanı sıra entelektüel arayışlara da yönelmesi onun kendi kendini yetiştirmiş son derece donanımlı bir aydın olduğunu gösterir.

Eğitimi tamamladıktan sonra Üsküdar Adliyesi Ceza Mahkemesi zabıt kâtipliği yapan sanatçımız, Osmanlı Bankası ve Devlet Deniz Yolları İşletmesi'nde çalışmıştır. 1946 Türkiye genel seçimlerinde İstanbul'dan bağımsız milletvekili adayı olmuş ancak kazanamamıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü kütüphanesinde uzun süre kütüphane memurluğu yapmıştır. Bu kütüphane ortamı şiirlerini beslemiş ve dinler tarihi, felsefe, mitoloji, klasik edebiyat, doğu-batı kültürleri gibi birçok alanda derinleşmesine imkân sağlamıştır. Ancak Âsaf Hâlet Çelebi'yi asıl derinliğe erdiren “Mevlevî” geleneğinin eşsiz membarıdır. Bu gelenekten gelen terbiye, tasavvuf anlayışı,



bilgi ve görgü ile yoğrulan gönlü, onu dönemindeki diğer sanatçılardan oldukça farklı bir yere taşır. Esasında her bir kaynak Çelebi'yi, derya misali, kendinden sonraki nesillere akan özgün bir sanatçı yapmıştır. 1958 yılında, 51 yaşında, İstanbul'da vefat etmiştir. Kısacık ömrüne rağmen Türk sanat ve kültür dünyasının yeri doldurulamayacak sanatçıların biri olmuştur.

*“niyagrôdhâ
koskoca bir ağaç görüyorum
ufacık bir tohumda*

*o ne ağaç ne tohum
om mani padme hum (3 kere)*

*sidharta buddha
ben bir meyvayım
ağacım âlem
ne ağaç
ne meyva
ben bir denizde eriyorum
om mani padme hum (3 kere)”*

Her dil, her din, her gönül ayrı ayrı çağırır aynı sevgiliyi... “Sidharta” da ayrılan kolları birleştirip öze doğru yönelen bir anlayışın sessiz melodisi gibidir âdeta. Âsaf Hâlet Çelebi mısralarını; mistik, doğu kültürüyle ilişkili, mitolojik dinî sembollerle örülü bir dokuyla sıralamıştır. Budizm temaları bir Mevlâna âşığının kaleminden bu şekilde dökülmüştür. Şiir adını bir Budist mantradan alır. Mantra; kelime anlamından çok tekrarlarıyla bilinç hâli yaratan bir ses dizesi anlamına gelir. Şairimiz de burada; sesle, sözle zamanın, “ben”in olmadığı içsel bir şiir alanı sunar okuruna. Bu anlayışı o dönemde bir ilktir.

Sanatçımız şiiri alışılmışın ötesine uzanan, görünmeyeni çağrıştıran bir yere getirir ve şiirimizin sınırlarını genişletir. Bir mesaj verme kaygısından uzak, amacı estetik (güzellik) olan içsel ve bireysel bir yaklaşımla evrensel insan tecrübesini dile getiren, dil ve müsikîyi önemseyen, çağrışımlarla yüklü saf şiir anlayışının edebiyatımızdaki önde gelen isimlerindedir. Üstüne bir de sürrealizmin (gerçeküstücülüğün) bizdeki öncülerinden olduğunu eklersek şiirlerindeki gücü biraz daha açıklayabiliriz.

Nihayetinde sanatçımız tasavvuf ve dinler tarihi, eski Doğu medeniyet ve masallarıyla donanarak Türk şiirinde modern-gelenekçi anlayışın, soyut şiirin ilk adımlarını atmıştır. Bu kadar çok katmanlı bir araya getirebilmek de Âsaf Hâlet Çelebi'nin özel ve önemli bir şahsiyet olduğunun göstergelerinden değil midir?

“*Om mani padme hum*” adlı kitaba; *He*'den “Arif Dino'ya Kaside”, “Bedri Rahmi”, “Tevrat Şiiri” ve “Çemenlerde”; *Lâmelif*ten de “Lâmelif” ve “Radyo” adlı şiirlerin dışındaki diğer bütün şiirler alınmıştır. Ayrıca burada ilk iki kitapta bulunmayan sekiz şiir daha bulunmaktadır. Bu eser 1953 yılında yayımlanmıştır.

Edebiyatımızda Tanzimat'la birlikte başlayan hızlı değişim ve dönüşümün Cumhuriyet Dönemi'ne şahitlik eden sanatçımızın eserlerinde bu kültür ortamının izleri saklıdır. 1940'lı yıllara kadar aruz ölçüsüyle divan şiiri tarzında gazel ve rubâiler yazan Çelebi, daha sonra Batı şiirine yönelerek serbest ölçüyü kullanmaya başlar. Şiirleri hem yaşadığı çağı hem de etkilendiği kültür ve gelenekleri gözler önüne serer. “İbrahim” adlı şiiri bu açıdan oldukça büyük bir öneme sahiptir.



*“içimdeki putları devir
elindeki baltayla
kırılan putların yerine
yenilerini koyan kim
güneş buzdan evimi yıktı
koca buzlar düştü
putların boyunları kırıldı
ibrâhîm
güneşi evime sokan kim
asma bahçelerinde dolaşan güzelleri
buhtunnasır put yaptı
ben ki zamansız bahçeleri kucakladım
güzeller bende kaldı
ibrâhîm
gönlümü put sanıp da kıran kim”*

Bu şiirde sembolik ifadeler, mistik motifler dikkat çekicidir. İbrahim, dinî inanışla birlikte aklın sınırlarını aşmanın ifadesidir. İnsanın ruhsal yolculuğunu öğretici bir tavırla değil de simgeler, benzetmeler yoluyla usul usul çağırıştırır Çelebi. Bunu gören okuyucu da muhtemelen “Güneşe hangi buz kütleli dayanabilir, güneşi göğün ortasına kondu- ran kim?” sorularının ardına düşerek cevapları arar. Oldukça etkileyici ve derinliği olan bir şiir değil midir?

Eserleri döneminde birçok dergi ve gazetelerde yayımlanan sanatçımız Türk şiirine modern- gele- nekçi bir tavır getirmiştir. Soyut şiirin temsilcilerinden olan şairimizin şiirlerinin lezzetini alabil- mek için etkilendiği bütün kültürleri ve anlayışları

bilmek gerekir ki Çelebi’nin ilginç bulunması, yeteri kadar anlaşılabilmesi de bu yüzdendir. Zaten o da anlamı sezgiye bırakmıştır. Şiirin açıklanmak için değil de tecrübe edilmek için olduğunu gösterir bize. Ne hikâye anlatır ne toplumsal bir mesaj verir ne de okuru yönlendirir. Şiir onda bir şiirsel dene- yimdir.

Şiire bakış açısını kendisi şu şekilde açıklar; “*Mesela esasen, müşahhas (somut) malzeme ile mücerret (soyut) olan hayali yaşatabilmektir. Yani mücerret şiir, bilakis mücerret mefhumlu (an- lamlı) kelimelerden mümkün merteye soyunmuş olan ve toplu bir halde mücerret bir mana anlatan ve bize o ihtisası (uzmanlaşmayı) veren ruh anı- nın ifadesini taşıyan şiirdir.*” Şiirlerinde büyük harf kullanmaması da ayrıca dikkat çekicidir.

Çelebi’nin şairliğinin yanında yazarlığı da çok önemlidir. Eski edebiyat-Yeni edebiyat tartışmalarını ele aldığı yazıları, doğulu sanatçılara yönelik incelemeleri ve kitap tanıtma yazıları, resim, müzik ve bilimle ilgili yazıları kıymetli etkilere sahiptir. 1950’li yıllarda Hint Edebiyatı’na yönelmesi, temalarını İslâmî bakış açısıyla yorumlayarak işleme- si derinliğine derinlik katar. Sanat yaşantısında Ana- dolu, İran, Arabistan, Hindistan, Avrupa... ayrı ayrı kilometre taşları olmuştur ve bu taşlar Mevlevî ne- fesiyle örülmüştür. Varlık ve hiçlik, benliğin ve zamanın aşılması, mistisizm ve mitoloji, rüya ve bilinçaltı şiirlerinde birlikte, sessiz ama aynı za- manda çok sesli akar.

Dili sembollerle yüklüdür, biçimden çok yakla- şımı önemser. Çelebi’yi çağdaşlarından ayıran en önemli yönlerden biri, Budizm ve Hint düşüncesini Türk şiirine sokmasıdır ki daha önce de söyledi- ğimiz gibi bunu kendine özgü bir tarzda yapmıştır. Bir çocuk hassasiyetiyle dilin bütün imkânların- dan yararlanarak şiirlerini kaleme almıştır. Dil, ses yankısı olup kalpleri ısıtır. “Lâmelif”, “He”, “İbrâ- him”, “Sidharta”, “Mara”ve “Asuri” gibi diğer eser- lerinde de söz, mûsikî birlikte ama görülmeyen bir düzende dizelerine yerleşmiştir.

“*ه*”

“vurma kazmayı

ferhâaad

he'nin iki gözü iki çeşme

âaahhh

dağın içinde ne var ki

güm güm öter

*ya senin içinde ne var
ferhâaad
ejderha bakışlı he'nin
iki gözü iki çeşme
ve ayaklar altında yamyassı
kasrında şirin de böyle ağlıyor
ferhâaad*

“He”, ilk şiir kitabına adını veren eseridir. Mutlak olanın ne dile ne de şiire sığmayacağına en güzel ifadesidir. Bilinçli bir susuşla gerçeği işaret etmektedir âdeta. Dizelerdeki boşluklar, tekrarlar bundandır belki de. Çelebi, “Hırsız, Trilobit ve Cüneyd” adlı şiirlerinin Fransızca çevirileriyle birlikte kırk beş şiirin bulunduğu “He”yi 1942 yılında yayımlamıştır.

Bir yanda İbrahim, Cüneyd, Ferhad diğer yandan Sidharta, Mara gibi isimleri tasavvufî gözlerle dile getirmesi ondaki cevheri anlatır.

“ۛ”

*“başı sana benzeyen lâmelifin
havada kolları
el'amââân*

*çekdi çıkardı çengeli
sağ kolunun
ve takıldı kaldı köklere*

*kalb yok göğsümün içinde
kök var
ne kökü
meyan kökü*

*lâmelifin kolları
senin kolların
lâmelifin göbeği
senin göbeğin*

*lâmelifin kolları
dolandı boynuma”*

Arap alfabesindeki “lam” ve “elif” harflerinin birleşimi olan “Lâmelif” tasavvufta “birlik, başlangıç ve mutlak olanı” işaret eder.” Bu şiirde dilin taşıdığı anlama değil işaret ettiği yere bakmak gerekir. Çelebi'nin tasavvufta en yoğun ilgiyi kurduğu eserlerinden biridir. Mistik bir huzur vardır. Soyutluk soğuk değildir, aksine insanın kabini ısıtır. On şiirin yer aldığı Lâmelif'i sanatçımız 1945 yılında yayımlamıştır.

Eserlerini genel olarak şöyle sıralayabiliriz:

Şiirleri; *He, Lâmelif, Om Mani Padme Hum, Bütün Şiirleri* şeklindedir.

Araştırma ve İnceleme Türündeki Eserleri; *Mevlânâ'nın Rubâileri, Mevlânâ* (Hayatı - Şahsiyeti - Eserlerinden Parçalar), *Molla Câmi* (Hayatı - Şahsiyeti - Eserlerinden Parçalar), *Konuşulan Fransızca, Eşrefoğlu Divanı* (İnceleme-Metin), *Seçme Rubâiler, Pali Metinlerine Göre Gotama Buddha, Les Roubaiat de Mevlânâ d'Jelal-eddin Roumi, Divan Şiirinde İstanbul, Nâimâ* (Hayatı-Sanatı-Eserleri), *Ömer Hayyâm* (Hayatı-Sanatı-Eseri), *Mevlânâ ve Mevlâvîlik, Harikulâde Masal* (Alfred Rizzo'dan tercüme) olarak karşımıza çıkar.

Elli bir yıllık ömre sığan bu eserler ve onları yazacak düzeye gelebilme yolculuğu Âsaf Hâlet Çelebi'yi unutulamayacak isimlerden yapar. O, her okunuşunda farklı deryalara davet eden şiirleriyle, sesiyle, sözüyle, mûsikisiyle kalplerimizde silinmez izler bırakmış ve bırakmaya da devam edecektir.

Bir ömür geçerken kapalı gözlerin açıldığı, gerçeğin arandığı zamanlar çok da uzun olmayabilir. Hayatı, şiiri, sesi, sözü, özü anlayabilmek için madde, manevî gayret önemlidir. O halde son söz olarak biz de;

*“ibrâhîm
gönlümü put sanıp da kuran kim”* diyelim.

Kaynakça:

Mustafa Baydar, *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar*, İstanbul 1960
İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, I-XII,
İstanbul 1930-42.

Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri II (Cumhuriyet Devri Türk Şiiri)*, Dergâh Yayınları, Mart 1992.

İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, 2016.

Şiir Atı (“Âsaf Hâlet Çelebi Yaprakları” adıyla özel bölüm), sy.
2, İstanbul 1986, s. 22-80.

teis.yesevi.edu.tr

www.turkedebiyati.org

art-isanat.com.tr

www.biyografya.com

www.edebiyatla.com

TDV İslam Ansiklopedisi

Türk Dünyası Ansiklopedisi

ANTİK ÇAĞ'DA AHLÂK EĞİTİMİ VE ANNENİN TOPLUMSAL İŞLEVİ*

Nuriye KÜLAHLI**



Giriş

Antik Çağ'da "ideal insan" kavramı, onur ahlâkına ve zafer aşkına sahip olabilen kişi demektir ve bu yeti ise erdemli olmayı gerektirmektedir. Cesur bir kahraman bu niteliğe sahip olmak ve bunu devam ettirmek için yaşamalı ve ölmelidir. (Marrou, 1956: 8-11)

Antik Çağ'da ahlâk eğitimi "mükemmel insan" olmanın en önemli şartıdır. Bu amaç, Hellen geleneği olan etik eğitimidir (Marrou, 1956: 169-170) ve bu eğitim, aile tarafından şekillendirilmiş ve toplumun kültürel değerlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında merkezi bir rol oynamıştır.

Tarih öncesi dönemlerde, tarım ve hayvan evcilleştirme faaliyetlerindeki kadın katkısı, bilgilerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını kolaylaştırmış ve kadınların toplum içindeki statüsünü yükseltmiştir. (Weinberg, 1951: 121-133; Martin, 2017: 33-34) Tunç Çağı'na gelindiğinde ise Minos ve Miken kültürlerinde kadın figürinleri, doğurganlık, çocuk bakımı ve eğitimle ilişkilendirilmiş; anne ve koruyucu rollerini sembolize etmeye başlamıştır. (Mansel, 1971: 20-21; Nikolaidou, 2012: 40-46; Olsen, 1998: 388-389) Arkaik Çağ'da, Homeros'un destanlarında anneler ve evin deneyimli kadınları, çocukların cesaret, ahlâk ve dinî eğitiminde merkezî bir rol oynamıştır. (Lefkowitz, 1987: 513-514; Erhat ve Kadir, 1965: 47; Redfield, 1975: 120) Klasik Çağ'da birçok kent devletinde ise kız çocukları ev içi becerileri ve erdemlerini annelerinden öğrenmişlerdir. (Davidson, 2008: 82; Oakley, 2013: 150-152; Pomeroy, 2020: 156-157)

Bu çalışma, Antik Hellen kültüründe kadınların çocuğun davranış eğitimi içindeki rollerini ve çocukların ahlâk gelişimi üzerindeki etkilerini arkeolojik, yazılı ve görsel deliller ışığında inceleyerek, Antik Hellen toplumunda annelerin çocuğun davranış eğitimi içindeki önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. Tarih Öncesinde Anne ve Çocuk

Tarih öncesi Ege dünyasında anne-çocuk ilişkisi, yalnızca biyolojik bağ üzerinden değil; bakım, koruma ve toplumsal aktarım süreçleri çerçevesinde şekillenen temel bir ilişki biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ilişkinin erken örnekleri, Miken dönemine ait Linear B tabletleri ile anne-çocuk betimlemeleri içeren figürinler aracılığıyla izlenebilmektedir. Veriler, kadınların toplumsal konumunun büyük ölçüde annelik ve çocuk yetiştiriciliği etrafında tanımlandığını ortaya koymaktadır. Miken toplumunda *kourotrophos* kavramı, çocuğun yalnızca beslenmesini değil, gündelik yaşama, üretim pratiklerine ve toplumsal düzene hazırlanmasını kapsayan bütüncül bir süreci ifade eder. Çocuklar, yaş ve cinsiyetlerine göre gruplandırılarak kadınların gözetiminde hem fiziksel hem de davranışsal eğitim almaktaydı. (Olsen, 1998: 382-390; Nikolaidou, 2012: 48-50) Böylece annelik, bireysel bir sorumluluk olmaktan çıkarak toplumsal düzenin sürekliliğini sağlayan temel bir mekanizma hâline gelmiştir.

Emziren ya da çocuk taşıyan kadın figürinleri, annenin yalnızca doğurgan bir beden olarak

* Bu çalışma, yazarın "Antik Yunan Toplumunda Eğitim Hayatında Kadın" başlıklı tez çalışmasından (2021) yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Öğr. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu, Konya, nuriye.kulahli@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2287-8650.

değil; şefkat, koruma ve bağ kurma yetileriyle tanımlanan sosyal bir özne olarak algılandığını göstermektedir. Bu imgelerde anne figürü, çocuğun hayatta kalmasını sağlayan biyolojik bir unsurdan öte, onun toplumsal kimliğinin şekillenmesinde belirleyici bir role sahiptir. Annelik bilgisi ise çoğu zaman deneyimli kadınlar aracılığıyla aktarılan, kolektif bir öğrenme sürecinin parçası olarak değerlendirilmelidir. Bu anlayışın görsel ifadesi, İÖ 16. yüzyıla tarihlenen Miken fildişi üçlü kadın betimlemesinde açık biçimde izlenmektedir. (Resim 1) (Nikolaïdou, 2012: 49-50)

2. Ahlâk ve Erdem Eğitiminin Temelleri

Arkaik Çağ öncesine tarihlenen Homeros destanları, aile içi eğitimde kadınların etkin konumunu açık biçimde ortaya koymaktadır. (Lefkowitz, 1987: 513-514) Kadınlar, yalnızca ev içi düzenin sürdürücüleri değil, aynı zamanda çocukların-özellikle erkek evlatların- ahlâkî ve davranışsal gelişiminde yönlendirici figürler olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin *İlyada*'da (*Illiad*) anneler, oğullarının savaş ve yarışlardaki tutumlarını, öğüt, uyarı ve duygusal baskı yoluyla şekillendirmiş; onur, cesaret ve itibar gibi kavramların içselleştirilmesinde belirleyici olmuştur. (Erhat ve Kadir, 1965: 47; Redfield, 1975: 120) Bu ahlâkî yönlendirme çoğu zaman karşıtlıklar üzerinden ifade edilmektedir; cesaret erkeklerle, korkaklık ise kadınsı bir davranış olarak sunulmuştur. (*Illiad*, VI. 78-82; 251-262; VIII. 162-164) *Odysseia*'da Penelope, oğlu Telemakhos'un davranışlarını şekillendiren ahlâkî bir rehber olarak betimlenmektedir. (*Odysseia*, XIX. 265-267)

Destanlar, annelerin çocuklarına dinî ve toplumsal sorumluluk bilincini kazandırmadaki rollerini de yansıtır. Anneler, ritüellere katılım ve kutsal pratikler aracılığıyla çocuklarına tanrılarla kurulan ilişkinin sınırlarını öğretmiş; böylece bireyin aileye, topluma ve ilahî düzene karşı sorumluluk taşıdığı bilinci erken yaşta kazandırılmıştır. (*Illiad*, VI. 86-310; XXIV. 761-776; *Odysseia*, X. 5-10) Annelerin uyguladığı uyarı, yönlendirme ve övgü mekanizmaları, erkek kahramanların davranışlarını şekillendiren görünmez bir ahlâkî denetim işlevi görmektedir.

Arkaik Çağ'dan itibaren çocuk eğitimi, bireysel gelişimden çok aile kurumunun sürekliliğini



Resim 1: Üçlü Kadın Buluntusu (İÖ 16. yy.) (Nikolaïdou, 2012: 49)

hedeflemiştir. Bu bağlamda, eğitimin merkezi amacı ailenin dinî ve toplumsal değerlerini sürdürebilecek bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı bireyler yetiştirmek olmuştur. Bu sürecin odak noktası, erken yaşta kazandırılan ahlâkî tutum ve davranışlardır. Atinalı ailelerin çocuklardan beklediği temel nitelik, toplum içinde kabul gören "iyi davranış" modeline uyumdur. Bu nedenle disiplin, eğitimin vazgeçilmez bir unsuru olarak görülmüş; oyunlar ise çocuklara toplumsal kuralları ve iş birliği bilincini öğretmede önemli bir araç olmuştur. (Erişgin, 2013: 8; Davidson, 2008: 83; Oakley, 2013: 152)

Kız çocuklarının eğitimi, büyük ölçüde ev içi alanla sınırlı kalmış; evlilik öncesi eğitimleri, ev idaresine ve aile içi rollere hazırlanmayı hedeflemiştir. (Powell, 2001: 352-353; Pomeroy, 2002: 353) Bu çerçevede dokuma, ev işleri, itaat ve ölçülülük gibi erdemler temel öğretim alanlarını oluşturmuş; ideal kadın modeli olarak Penelope figürü referans alınmıştır. (Katz, 1992: 74; O'Neal, 1993: 118) Nitekim kocasına ve çocuklarına bağlılık anlamına gelen *arete*- iyilik kavramı- bir kadının en yüksek hedefi olmalıdır. (Burton, 2003: 26) Vazo resimleri ve mezar buluntuları, çocukların aile ortamında günlük işlere ve ritüellere katılımını göstermekte, kız çocuklarının anneler aracılığıyla toplumsal ve ahlâkî davranış kalıplarını öğrenme sürecini doğrulamaktadır. (Davidson, 2008: 82; Oakley, 2013: 150-152; Langdon, 2013: 173-177; Pomeroy, 2020: 156-157)



Resim 2: Bir Anne Öğüdü Yazılı Biberon Örneği (İÖ 5.yy) (British Müzesi Envanter No f596) (Jenkins, 1989: 9)

3. Platon ve Aristoteles'te Ahlâk Eğitimi ve Davranış Edinimi

Platon, çocuk eğitiminin temelini aileye yerleştirerek, bunu öğretmenler tarafından verilecek resmî eğitimin ön hazırlığı olarak değerlendirmiştir. Ona göre “iyi ve erdemli bir yurttaş”, çocuklukta kazanılan davranış alışkanlıklarıyla yetişir; ebeveynlerin çocuklarını yasaların doğru ve iyi kabul ettiği değerlere göre yönlendirmesi önemlidir. (Platon, *Yasalar* II. 111) Okul çağına dek çocuklar anneleri ve hemşirelerinin gözetiminde büyütülmeli; eğitim, bilgi aktarımından çok davranış kazandırmaya odaklanmalıdır. (Platon, *Yasalar* VII. 23, 518; *Devlet* VII. 536 a-b; *Yasalar* I. 57) Aristoteles ise erdemi, alışkanlık yoluyla kazanılan davranışlar üzerinden tanımlar; eğitim, iyi insan yetiştirmenin temel koşuludur. (Aristoteles, *Politika* VII.XIII.21-23; Eudemos'a Etik I.4) Politika adlı eserinde kadınlara ilişkin görüşleri, dönemin toplumsal cinsiyet anlayışını yansıtır: Kadınlar ev işlerine yatkındır ve ahlâkî açıdan babalarına ve kocalarına itaat edecek biçimde eğitilmelidir. Bu çerçevede kadınların eğitimi ev yönetimi, çocuk eğitimi ve dokuma gibi faaliyetlerle sınırlıdır. (Fantham vd., 1994: 122)

Gündelik hayatta bu felsefi yaklaşımlar, vazo resimleri ve figürinlerle doğrulanmaktadır. Anneler, çocuklarının erken dönem davranış eğitimi etkin rol oynamış; fiziksel ihtiyaçları karşılarken aynı zamanda sorumluluk, özen ve toplumsal bağlılık gibi erdemleri kazandırmış-

lardır. (Williams, 1983: 93-99; Jenkins, 1989: 11; Fantham vd., 1994: 104; Rotroff ve Lamberton, 2005: 38, Fig. 46) İÖ 5. yüzyıla tarihlenen bir biberon üzerindeki yazıt -“İç, sakın düşürme”-, annenin çocukla kurduğu doğrudan eğitsel ilişkiyi ve sözlü yönlendirmelerini açık biçimde göstermektedir. (Jenkins, 1989: 9) (Resim 2)

Annelerin kız çocuklarına kazandırması gereken *arete* (erdem) eğitiminde dokuma başlıca rol oynamaktadır. Annelerden öğrenilen dokuma ve yün işçiliği, yalnızca meslekî beceri kazandırmakla kalmayıp, sabır, özen ve sorumluluk gibi erdemlerin gelişmesine de hizmet etmiştir. İÖ 5. yüzyıla tarihlenen siyah figürlü bir *kylix* üzerindeki yazıtta göre, Melōsa adlı kız, yün tarama yarışmasını kazanmıştır; bu örnek, çocuğun annesinden öğrendiği bir beceriyi uygulayarak hem pratik hem de ahlâkî erdemini sergilediğini göstermektedir. (Fantham, 1994: 81) (Resim 3)

Anneler, kız çocuklarına dokuma ve ev işleriyle birlikte müzik, oyuncaklar ve evcil hayvanlar aracılığıyla davranış ve ahlâk eğitimi vermişlerdir (Platon, *Yasalar* VII.11; Aristoteles, *Politika* VIII.VI.1; Fantham vd., 1994: 104; Salisbury, 2001: 140-141; Garrison, 2007: 56) Oyuncaklar ve evcil hayvanlar, çocuklara sorumluluk, özen ve aileye bağlılık gibi erdemleri öğretmiş; oyun yoluyla hem ev içi roller hem de toplumsal beklentiler kazandırılmıştır. (Fantham vd., 1994: 104) İÖ 325-320 yıllarına tarihlenen Plangon adlı kızın mezar steli, ellerinde oyuncak bebekleri ve yanında kaz tasviri ile, annenin çocukları ahlâkî ve toplumsal davranışlar açısından yönlendirdiğine somut bir örnek teşkil etmektedir. (Fantham, 1994: 106) (Resim 4)



Resim 4: Bir Mezar Steli Üzerinde Elinde Oyuncak ve Yanında Kaz Olan Kız Çocuğu Tasviri (İÖ 325-320) (Fantham vd. 1994: 106, fig.3.20)

4. Spartalı Anneler ve Disiplin Eğitimi

Atinalı emsallerine göre çok farklı bir yaşam süren Spartalı annelerin, (Wider, 1986: 23-24) uzun süren askerî eğitim nedeniyle evlerinden uzak kalan oğullarına cesaret ve erdem kazandırmak amacıyla mektup yazdığına inanılmaktadır.



Resim 3: Melōsa'nın adının geçtiği siyah figürlü kylix. İÖ 5. Yüzyıl, Metropolitan Müzesi, No. 74.51.455.



Plutarkhos'un *Spartalı Kadınların Sözleri* eserinde kendini yetiştirmiş güçlü annelerden bahsedilir; örneğin Gorgo, "Erkeklerin anneleri olan kadınlar sadece biziz." ifadesiyle Spartalı kadınların toplumsal ve aile içi gücünü vurgular. (Plutarkhos, *Moralia* III.240:1-2; Pomeroy, 2002:58; Stalling, 2011:391)

Sparta'daki agoge sisteminin ilkelerini yansıtan bu mektuplarda, kız ve erkek çocuklara aynı disiplin eğitiminin verilmesi tavsiye edilmiştir. Çocuklar erdemli olmayı öğrenemediklerinden, uyumlu ve dengeli bireyler yetiştirmek annelerin sorumluluğuna bırakılmıştır. Pisagor ekolüne bağlı II. Theano'nun Euboule adlı kadına yazdığı mektup da benzer şekilde çocuk yetiştirirken disiplin ve erdemini önemini vurgular. Mektupta; çocukların bedensel ve ruhsal olarak lüksten uzak tutulması, özdenetim kazanmaları ve sıcak, soğuk, açlık gibi deneyimlerle gerçek özgürlüğe ulaşmaları gerektiği belirtilir, kontrol edilemeyen isteklerin köleliğe yol açacağı ifade edilir. Bu öğütler, Sparta'daki *agoge* eğitim sistemiyle paralellik gösterir ve erdemli, uyumlu çocuk yetiştirmenin sorumluluğunun annelere ait olduğunu ortaya koyar. (Wider, 1986: 33; Waithe, 1987: 42-43; Pomeroy, 2013: 77-78; Harper, 2013: 129)

Spartalı kızlar, okullarında aldıkları fiziksel eğitim sayesinde toplumsal düzenin kurallarına uyum sağlamayı öğrenmişlerdir. Bu eğitimin önemli bir unsuru olan spor, yalnızca güç kazandırmakla kalmamış; kızları fiziksel olarak doğuma, sağlıklı çocuk yetiştirmeye ve de toplumda güçlü bir kadın ve anne rolünü üstlenmeye hazırlamıştır. Her ne kadar eğitim programları erkeklerinkinin bir taklidi gibi görünse de içerikteki detaylar farklılık göstermektedir ve öğrenilen her beceri, onları erdemli ve güçlü bir Spartalı kadın

olarak yetiştirmeye katkıda bulunmuştur. (Cartledge, 1981: 93-94; Ducat, 2006: 228, 244-245; Christesen, 2012: 208-214)

Sonuç

Antik Hellen dünyasında anne, yalnızca biyolojik bir figür değil; çocukların erken dönem eğitiminde, davranış ve ahlâkî gelişiminde merkezî bir rol oynayan toplumsal bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Tarih öncesinden Klasik döneme kadar uzanan kaynaklar, annelerin çocukların motor, sosyal ve ahlâkî becerilerini şekillendirdiğini göstermektedir. Homeros geleneğinde anneler, çocukların cesaret, onur ve toplumsal sorumluluk duygusunu kazanmalarında etkin bir rehber olarak tasvir edilirken; felsefî metinler, davranış eğitiminin ahlâkî erdemlerin kazanılmasındaki önemini teorik olarak vurgulamaktadır. Kız çocuklarının eğitimi; ev içi beceriler, dokuma, oyuncak ve evcil hayvanlar aracılığıyla erdemli davranış ve aileye bağlılık öğretisiyle sınırlı kalmış böylece erken yaşta ahlâkî değerler somut ve deneysel yollarla kazandırılmıştır. Spartalı anneler ise, oğullarına cesaret ve erdem kazandırmak için mektuplar aracılığıyla da eğitsel rol üstlenmiş ve çocukların özdenetim ve disiplinle yetiştirilmesini sağlamıştır. Spartalı kızlar, aldıkları fiziksel eğitim ve spor aracılığıyla toplumsal kurallara uyum göstermeyi, doğuma ve sağlıklı çocuk yetiştirmeye hazırlanmayı öğrenmiş; güçlü birer anne ve toplumun etkin bir üyesi olarak yetiştirilmişlerdir. Sonuç olarak, Antik Hellen toplumunda annelik hem bireysel hem de toplumsal boyutlarıyla çocuğun karakter, erdem ve toplumsal uyum gelişiminde temel bir mekanizma olarak işlev görmüş ve aile ile toplumun sürekliliğinin güvence altına alınmasında kritik bir rol oynamıştır.

Kaynakça

- Aristoteles. (1959) *Politika* (H. Rackham Çev.), Cambridge, MA, Harvard University Press, London, William Heinemann Ltd.
- Aristoteles. (1935) *Eudomos'a Etik* (H. Rackham Çev.), Cambridge, MA, Harvard University Press, London, William Heinemann Ltd.
- Burton, R. (2003) "Public memorials, private virtues: women on classical Athenian grave monuments", *Mortality*, 8,1, s. 20-35.
- Cartledge, P. (1981), "Spartan Wives: Liberation or Licence?", *The Classical Quarterly*, Vol. 31, No. 1, Cambridge University Press on behalf of The Classical Association, s. 84-105.
- Christesen, P. (2012) *Spartan education and the agoge system*. Cambridge University Press.
- Davidson, J. (2008) *Roles of women in Classical Greece*. Routledge.
- Ducat, J. (2006) *Sparta and female education*. Bristol Classical Press.
- Erhat, A. ve A. Kadir, (1965) *Homeros İlyada*, Sander Kitabevi, İstanbul.
- Erişgin, Ö. S. (2013), "Roma Toplumunda Kadının Konumu", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 4 Sayı:2, s. 1-31.
- Fantham, E., Foley, H., Kampen, N., Pomeroy, S. ve Shapiro, H. (1994) *Women in the classical world*. Oxford University Press.
- Garrison, E. B. (2007) *Childhood in Ancient Greece*. University of Oklahoma Press.
- Harper, V. L. (2013), "The Neopythagorean Women as Philosophers", Sarah Pomeroy, Pythagorean Women, The Johns Hopkins University Press, The U.S.A., s.117-138.
- Homeros. (2015) *Odyseia* (Çev. Erhat, A. ve A. Kadir Çev.), Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, II. Basım.
- Homeros. (2016) *İlyada*, (Erhat, A. ve A. Kadir Çev.), Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, III. Basım.
- Jenkins, I. (1989) *Greek vases and daily life*. British Museum Press.
- Katz, M. (1992) *Women's education in Archaic Greece*. Yale University Press.
- Langdon, S. (2013) *Childhood and education in Archaic Greece*. Routledge.
- Lefkowitz, M. R. (1987), "The Heroic Women of Greek Epic", *The American Scholar*, Vol.56, No:4, The Phi Beta Kappa Society, s. 503-518.
- Marrou, H. I. (1956) *A history of education in antiquity*. Sheed and Ward.
- Martin, M. (2017) *Women and society in ancient Greece*. Cambridge University Press.
- Mansel, R. (1971) *Minoan and Mycenaean civilization*. Thames and Hudson.
- Nikolaidou, E. (2012) *Women and children in Minoan and Mycenaean art*. Oxford University Press.
- Oakley, J. H. (2013) *Gender and education in Archaic Greece*. Routledge.
- Olsen, B. (1998) *Daily life in Mycenaean Greece*. Yale University Press.
- O'Neal, C. (1993) *Domestic education in Archaic Greece*. University of Michigan Press.
- Platon. (2017) *Devlet* (S. Eyüpoğlu ve M. A. Cimcoz Çev.), Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, XXXIV. Basım.
- Platon. (1961) *Yasalar* (R. G. Bury ve D. Litt Çev.), LOEB Classical Library.
- Plutarkhos, Moralia III, Sayings Of Spartan Women, (Çev. F. C. Babbit), Cambridge, Massachusetts Harvard University Press, London William Heinemann Ltd, (1960)
- Pomeroy, S. B. (2002) *Women in classical Greece*. Yale University Press.
- Pomeroy, S. B. (2020) *Spartan women: Social and educational aspects*. Routledge.
- Powell, A. (2001) *Women and domesticity in Archaic Greece*. Oxford University Press.
- Redfield, J. (1975) *The education of heroes in Homeric epics*. Harvard University Press.
- Rotroff, S. I. ve Lamberton, R. (2005) *Women and children in Classical Athens*. Cambridge University Press.
- Salisbury, J. E. (2001) *Women in Classical Athens*. Routledge.
- Stalling, A. E. (2011), "Laconic Women", *Poetry*, Vol. 198, No. 4, Poetry Foundation, s. 390-396.
- Wathe, M. E. (1987), *A History of Women Philosophers, Vol. 1: Ancient Women Philosophers*, Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- Weinberg, S. (1951) *Women in early agricultural societies*. *Journal of Near Eastern Studies*, 10, 121-133.
- Wider, K. (1986), "Women Philosophers in the Ancient Greek World: Donning the Mantle", *Hypatia*, Vol. 1, No. 1, Wiley on behalf of Hypatia, Inc. s. 21-62.
- Williams, E. (1983) *Greek vases and childhood*. Cambridge University Press.

Müzeler ve web kaynakları:

- British Museum. (n.d.) *Terracotta biberon with inscription* (Inventory No. f596) Retrieved from https://www.britishmuseum.org/collection/object/F_596.
- The Metropolitan Museum of Art. (n.d.) *Terracotta kylix: Eye-cup (Melosa's Cup)* (Accession No. 74.51.455) The Cesnola Collection. Retrieved from <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/254509>.

Kızanlık'ta Güller Açar Yeniden

Ak bulutlar Anadolu'ya akar
Köpük köpük rahmet yüklü bulutlar
Rodop'tan, Balkan ve Şar dağlarından
Melul, mahzun ve ağlamaklı akar.

Kuşlar gelir hep kabile kabile
Göçmen kuşlar, kanadı kırık kuşlar
Kimi eşini yitirir yollarda
Kimi yoldaşını kimi de yar.

Geride alın teriyle emek ve çile
Hatıralar kalmış acılar içinde
Ataların kabirleri özler onları
Belki yâda gelirler bir gün diye.

Minareler bekler kırlangıçları
Belki yine yuva yapar leylekler
Duyulur göklerden: Allahu Ekber
Şenlenir, şâd olur mahzun yürekler.

Anadolu'dan esen ılık bir rüzgâr
Yeniden huzur iklimi yaşatır
Gümölcine, Filibe ve Mostar'a
Kızanlık'ta güller açar yeniden.

Ünal Şenel*

Mehmet Yalğın ile Müzik, Klasik Kemençe ve Sanat Üzerine Röportaj

Talha KUŞÇUOĞLU*



*Bazı sanatçılar yalnızca icra etmez; bir gele-
neği taşır, dönüştürür ve sessizce gelecek kuşakla-
ra aktarır. Ege Üniversitesi Devlet Türk Müsiki-
si Konservatuvarı Çalgı Yapım Bölümü Öğretim
Görevlisi Mehmet Yalğın, klasik kemençenin
yalnızca bir icracısı değil, aynı zamanda onun
zamanla kurduğu ilişkinin de canlı bir tanığıdır.
Müzikal yolculuğu; ustalardan devralınan bir
miras, sabırla şekillenen bir ses ve ağacın müziğe
dönüşme süreciyle iç içe ilerler.*

*Bu söyleşide, çocukluk yıllarından sanat an-
layışına, icracılıktan çalgı yapımına uzanan çok
katmanlı yolculuğunu; müzikle, zamanla ve ens-
trümanla kurduğu derin bağ üzerinden konuşu-
yoruz.*

**Nasıl bir çocukluk ortamında büyüdünüz?
Müzik, hayatınızda hep var mıydı?**

Müzik, hayatımın başında kulağıma çalınan
ezgilerle başladı diyebilirim. Babam eskiden bi-
raz kaval çalardı. Arada kendi bildiği türkülerden
okurdu. Zamanında biraz çobanlık yaptığı için
kaval tekniğini de geliştirmişti. Müzikle ilk tema-
sım bu şekilde oldu.

Anneannemin evine gittiğimiz çocukluk yıla-
rında elektrik yoktu; gaz lambasıyla otururduk.
Teyzemin Almanya'dan getirdiği pilli radyodan
"Yurttan Sesler" programını ve T.R.T. yayınlarını
dinlerdik. Böyle bir müzik geçmişim vardı.

Lise yıllarında kendi kendime bir şeyler söy-
lemeye başladım. Hocalarım ilgimi görünce kü-
çük bir topluluk kurduk. Nota bilgimiz yoktu.
Çalgıyla tanışmam üniversitede oldu ama lisede
küçük çaplı bir koro çalışması yapmıştık.

Kemençe hayatınıza nasıl girdi?

Kemençeyi ilk kez üniversitede gördüm.
Daha önce görmüş olabilirim ama dikkatimi çek-
memiştir diye düşünüyorum. Üniversiteye baş-
ladığım günlerde üst sınıflardan gelen kemençe
sesini duydum. O sesi birkaç odadan işittim ve
gerçekten ruhuma dokunduğunu hissettim. O
andan sonra çalgının peşinden gitmeye başla-
dım.

Bu süreçte yaşadığınız zorluklar nelerdi?

Kemençe gerçekten zor bir çalgı. Tırnak te-
ması çok hassas bir konu. Transpoze, ton çıkar-
ma ve bir tavır oluşturma uzun bir serüven. Bu
bitmeyen bir öğrenim süreci. "Çalgıyı bitirdim."
ya da "Müziği bitirdim." demek mümkün değil.
Küçücük bir peşrevde bile bütün hayat sergile-
nebilir.

**Üniversite yıllarında sizi etkileyen ustalar
kimlerdi?**

İlk olarak Sedat Hoca ile çalıştık. Çok kendine
has bir tonu vardı, sazdan çok iyi ses çıkarırdı.
Çalgı yapım bölümünde olduğumuz için dersle-



re yarı zamanlı gidiyorduk. Öğrenci kendini yetiştirmek zorundadır; hoca hatayı gösterir ama en büyük öğretici kişinin kendisini dinlemesidir. Öğrencilik yıllarımda bir tane "Walkman" almıştım. Tamburî Cemil Bey, İhsan Özgen, Hasan Esen ve Ruşen Ferit Kam gibi ustaları dinleyip onlardan ilham almaya gayret ettim. Nitekim kendim çalarken kaydetmeye başladım. Yay çekiyorum, kayıttan gelen sesler hoşuma gitmiyor. Kendimi çok güzel çalıyorum sanıyorum, fakat aslında durum öyle değil. Bir sürü hata duyuyorum dinlerken.

Daha sonra ustaları dinleyip, birebir çalmaya çalışıp, kaydetmeye başladım. Artık o süreçte kendi kendine kalıyorsun. Aslında kayıttan dinlediğimiz üstatlar da dolaylı olarak hocamız olmuş oluyor. Hepsinden feyz alıyorsunuz. İşte o yıllarda ustaları kaydedip dinleyerek, taklit ederek ilerledim. Tekrar tekrar kayıt alıp dinlemek benim için büyük bir okul oldu.

TRT süreciniz nasıl başladı?

1993 yılında, mezun olmadan önce TRT İzmir Radyosu'nun açtığı "istisna akitli saz sanatçısı" sınavına girdim ve kazandım. Emisyon kayıtlarına başladık. Orada Süleyman Şen, Nursal Ünsal Birtek, Kemal Mısırlı, Turan Yalçın, Mustafa Erses, Akın Özkan gibi çok kıymetli sanatçılarla çalışma fırsatı buldum. İlk yayınlarımdan birisinde Nursal Ünsal Birtek viyolayla beş ses ten eviç taksim yapmıştı. Ben çekinmişim acaba hata yaparsam kızarlar mı? diye. İlk zamanlar acemiydik ama ustalarımız bize her zaman destek oldular. Bu süreçte çok şey öğrendim.

İcra geliştikçe bir tavır arayışı başlıyor. Siz bu süreçte ne yaşadınız?

Her sanatkârda tavır arayışı mutlaka vardır. Ne tamamen birine benzemeli ne de başkası olmalı insan. Kendini arama sürecinde ustaların hepsini dinleyip hepsinden beslenmek gerekir. Önemli olan dinlenebilir ve kabul edilebilir kendine has bir icra tavrına ulaşabilmek. Bunun da en önemli noktası bence dinlemekten geçiyor.

Hem icracı hem yapımcı olmanın etkileri nelerdir?

Hem iyi hem zor tarafları var. Aynı zamanda bir tatmin meselesi. Çalgıyı yapıp tellyip çaldı-



ğınızda sizi tatmin etmiyorsa başkasını da etmez. Bir kemençenin sesi içime sinmediği için istediğim sesi yakalamak adına birkaç kez kapak değiştirdiğim oldu.

Bir enstrümanın sesi zamanla güzelleşir mi?

Başta kötü yapılmışsa yüz yıl geçse de sazdan iyi ses alınamaz. Tabii ağacın kurumasıyla beraber küçük etkiler olabilir ama esas mesele yapım sürecidir. Ağaç seçiminden cilaya kadar bütün süreç sazdan çıkacak ses açısından belirleyicidir.

Hocam, sanatçılar hayatları boyunca birçok meşgale ediniyor siz de çok yönlü bir insansınız. Bunun size nasıl bir etkisi oldu?

Mesela sana bahsettiğim öğrencilik dönemlerimizde dinlemek için kaset dolduruyoruz, eşten dosttan kaset alışverişi yapıyoruz. Kopyalıyoruz, onları dinliyoruz derken, kimi dinliyoruz? Tanburî Cemil Bey'i dinliyoruz. Cemil Bey kimdir? Taş plak döneminin ilk enstrümantal taş plaklarını çalan bir virtüöz. Bu arayış devam ederken kendi kendime biz kayıtları orijinalinden, taş plaktan neden dinlemeyelim, dedim. 1995 senesinde ilk defa plaklar almaya başladım. Mesela iki aylık maaşını verip altmış tane plak almıştım. Böyle başladım. Önce bir çanta gramofonla başladım. Sonrasında pikaplar, bordo gramofon, salon tipi gramofon, çanta gramofon yani tamamen kendimi bu işin içerisinde buldum. İşimizin gereği de bu. Tabii ki kayıttan dinlemekle o taş plağın frekansında dinlemek arasında çok fark var. Bu benim şahsî bir zevkim, mesela resim, ebru, hat gibi güzel sanatlarımızı da çok severim. Güzel bir koleksiyonum da var. Sanatçı, güzel sanatların sadece bir yönüyle değil, birçok yönüyle ilgilenmeli. Eskilerin hezârfen dediği Necmettin Okyay gibi, Niyazi Sayın, Erol Deran gibi hocalarımız güzel sanatlarda çok yönlü olmuş ve o yönlerdeki hasletleriyle de çokça güzelliklere hâiz olup güzel eserler ortaya koymuşlar...

Hocam, rahmetli Süheyl Ünver, bir Türk aydınının hayatını idame ettirdiği bir işi, bir de meşgalesi olmalı ki o meşgale bütün kültürümüzdür, demiş. Yani resmiyle, müziğiyle, hattıyla, kakmasıyla, modası, giyimiyle, ebrusuyla, nesriyle, nazmıyla kültürümüzü bir bütün olarak görüp meşgul olmak gerekiyor.

Evet kesinlikle! Nitekim eski döneme baktığımız zaman yani Osman Nihat Akın için, Selahattin Pınar için son derece entelektüel, son derece şık. Sahnede gözlerinizi alamayacağınız türden insanlar olduklarını söylerler. Hani böyle kalem gibi insanlar. Mesela ceplerinden mendili eksik olmaz. Asla kravatsız göremezsiniz. Tabii eski devir çok başkaydı. Ben Turan hocamı kravatsız ve takım elbisesiz hiç görmedim. Sadece son zamanlarında hasta olduğunda gördüm. Onun haricinde yani her zaman "grand toilette" giyinen bir beyefendiydi.

Soruya dönecek olursak, diğer sanat dallarına illaki dokunmamız lazım. Biz müzikle iştigal ediyorsak zaten müziğin bir yönü edebiyat. Onun yanında işte plaktan bahsettik. Bir de sanatkârın yüksek bir zevki olmalı. Yani biz burada sadece çalgı yapmıyoruz, sadece çalgı üretmiyoruz. Bir müzik ilmini öğreniyorsun, yeni bir yazı sistemi öğreniyorsun, onun üstüne binlerce varyasyon yapıyorsun. Üstüne atölyede düşünün artık, bir ağaca dokunmakla başlıyor iş. Makina bilgisinden tutun da bir el aletin kullanılmasından, bir el becerisinin üst seviyeye çıkarılmasından, yani son dokunuş olarak sedef kesmesi kakması, cila işi yani öğrendiğimiz iş gerçekten bütün bu sanatları kapsayan komplike bir iş aslında. Bizler sadece enstrüman yapıp koymuyoruz. Bu yaptıklarımızın her biri ayrı bir sanat ve iş dalı.

Sanat anlayışınızı nasıl tanımlarsınız?

Sanat yalnızca icra değildir; kültürün bütününe temas etmektir. Plak koleksiyonculuğu, hat, ebru ve diğer sanat dallarıyla ilgilenmek bu bütünlüğün parçasıdır. Sanatçı güzel sanatların tek yönüyle değil, tamamıyla ilgilenmelidir.

Öğrencilerinizde yalnızca teknik değil, insanî olarak ne görmek istersiniz?

Hoca-öğrenci ilişkisi zamanla değişti. Elbette asker yetiştirmiyoruz; sanat kırılğan bir alan. Ama öğreticiye, emeğe ve yıllara saygı önemlidir. Teknik kadar insanî olgunluk da gereklidir.

Kıymetli hocam vaktinizi ayırdığınız için çok teşekkür ederiz.

MAKEDONYA KOCACIK KÖYÜ VE ALİ RIZA EFENDİ EVİ

Ersin DİKO*

Kocacık Köyü günümüzde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti sınırları içerisinde, Debre şehri yakınında yer alan Jupa Belediye'sine bağlı bir Türk köyüdür. Osmanlı öncesi dönemde köy "Svetigrad" adıyla bilinmekteydi. Osmanlı hakimiyetiyle birlikte, özellikle Yörük\Türkmen topluluğun bölgeye iskân edilmesi sonucunda köy "Kocacık" ismini almıştır.

Kocacık Köyü, yayla ve yüksek bir coğrafyada konumlanmış olup etkileyici bir manzaraya sahiptir. Köyün içinden berrak sulara sahip bir nehir geçmektedir. Bu yüksek noktadan bakıldığında, tarih boyunca stratejik öneme sahip olan üç önemli derbent (dar geçit) kuşbakışı izlenebilmektedir. Bunlardan ilki Debre şehrinden Arna-



Ali Rıza Efendi Anı Evi

vutluk istikametine uzanmakta, ikincisi dar bir boğaz üzerinden Usturga (Struga) ve Ohri gölü hattını takip etmekte, üçüncüsü ise Radika Nehri vadisi boyunca Mavrova bölgesine ulaşmaktadır.

2021 yılı nüfus sayımına göre 146 kişilik bir nüfusa sahiptir. Bu nüfusun büyük bir çoğunluğu etnik kimliğini Türk olarak beyan etmiştir. Köyün nüfusu, 2002 yılında 275 kişi iken 146 kişiye gerileyerek yaklaşık yarı yarıya azalmıştır. Bu durum, Kocacık köyünün ciddi bir demografik küçülme sürecine girdiğini göstermektedir. Nüfus azalmasının temel nedenleri arasında genç nüfusun iş ve eğitim imkânları sebebiyle şehir merkezlerine ve yurtdışına göç etmesi yer almaktadır.

Kocacık yörükleri, kültür ve geleneklerini günümüze kadar korumayı başarmıştır. Bunun başlıca nedeni, Kocacık yörüklerinin uzun süre yüksek dağ köylerinde ve görece izole bir coğrafyada yaşamış olmalarıdır. Yörükler, ormanlık alanları aşarak yerleştikleri bu bölgelerde barınaklar kurmuş ve buldukları yerlere ekonomik bir canlılık kazandırmışlardır.

Leake, yörüklerin, Anadolu'da Türkmenler gibi aşiret hayatı sürdürdüklerini; ancak Makedonya topraklarına yerleştikten sonra bu göçebe yaşam tarzını büyük ölçüde terk ettiklerini kaydetmektedir.¹

Yörük topluluklar başlangıçta reislerinin adını taşıyarak ya da yerleştikleri mahalle ve bölgelere göre adlandırılmıştır. Bu bağlamda bölgede

1 Detaylı bilgi için Bkz. Leake, *Travels in Northern Greece*, London, 1835.



Köyün genel görünüşü

“Koca Hamza Yörükleri” adıyla anılan bir topluluğun varlığı bilinmektedir. Ancak bu adın hangi kişiye ait olduğu ve “Koca Hamza”nın kimliği hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. İlerleyen yıllarda adlarında bir değişikliğe gidilerek yerleşimin “Kocacık” adını almış olması muhtemel görünmektedir.

Günümüzde bazı yerel araştırmacılar, “Kocacık” adının kökenini “Kocacenk” ifadesine dayandırmaktadır. Bölgede, yönetici sınıf içerisinde yer alan İskender Bey ile Osmanlı kuvvetleri arasında gerçekleştiği ileri sürülen bir savaşın bu çevrede meydana gelmiş olması gerekçesiyle, köy adının Osmanlı Türkçesinde “büyük savaş” anlamına gelen “kocacenk” ifadesinden türediği-



Günümüzde köy kızlarının giyim kuşamları



1950'lerde düğün



Resim 2. Köyün genel görünümü

ni savunmaktadırlar. Buna karşılık, kimi araştırmacılar da sözcüğü “büyük” anlamıyla ilişkilendirirken bazıları ise “yaşlı adam” ya da “ihtiyar” kavramlarıyla açıklamaktadır.

Daha çok tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan bu yörük köyünde, özellikle kadınlar ve genç kızlar geleneksel, rengârenk kıyafetleriyle dikkat çekmektedir. Kocacık yörükleri, bölgedeki diğer Türk topluluklarından farklı olarak evliliklerini büyük ölçüde kendi aralarında gerçekleştirmekte; bu durum, yörük kültürünün ve geleneksel yapının günümüze kadar sağlam bir biçimde ulaşmasını mümkün kılmaktadır.



TİKA'nın belgesi

Kocacık köyü, ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün babası Ali Rıza Efendi'nin doğduğu yer olarak da bilinmektedir. Kuzey Makedonya'da Merkez Jupa bölgesinde yer alan köyde, Ali Rıza Efendi'nin anısına bir müze kompleksi oluşturulmuştur. Söz konusu yapı, Atatürk'ün babasının doğduğu ve bir süre yaşadığı ev esas alınarak rekonstrüksiyon (yeniden inşası) yöntemiyle restore edilmiş ve ziyarete açılmıştır. Bu mekân, Atatürk'ün ailesinin Balkanlardaki tarihi ve kültürel bağlarını yakından görmek isteyen ziyaretçiler için önemli bir ziyaret noktası özelliği taşımaktadır.

“Ali Rıza Efendi'nin Evi”nin bulunduğu yer olarak kabul edilen alan, Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı (Tika) ile yerel partnerlerin katkısıyla, eski temelleri esas alınarak yeniden inşa edilmiştir. Rekonstrüksiyon çalışmaları tamamlanan anı evi, 19 Mayıs 2014 tarihinde ziyaretçilere açılmıştır. Günümüzde bu mekân, ziyaretçiler tarafından ilgiyle ziyaret edilen önemli bir anı ve kültürel miras alanı olma özelliğini sürdürmektedir.

Yapı iki bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki “Ali Rıza Bey Evi” olarak düzenlenen anı evi, diğeri ise “Akraba Evi” olarak adlandırılan yardımcı yapıdır. Kompleks, Balkan kırsal Osmanlı konut mimarisi geleneğini yansıtmaktadır. Yapıda iki katlı, dışa kapalı ve içe dönük bir plan anlayışı hakimdir.



Resim 3. 1950'lerde Kocacık köyü ve insanları

Alt kat daha sağır ve korunaklıdır, üst kısmı ise esas yaşam mekânı olarak düzenlenmiştir. Alt katta taş örgü sisteme yer verilmiştir, üst katta ise ahşap karkas sistem kullanılmıştır. Üst örtü sistemi olarak geleneksel kiremit kaplı kırma çatı tercih edilmiştir.

Anı Evi'nde, Ali Rıza Efendi ve ailesi (Zübeyde Hanım, çocukluk dönemi Mustafa Kemal ve kardeşi Makbule gibi) temsili olarak sergilenmektedir. İç mekânda, geleneksel Osmanlı konut atmosferi korunacak biçimde düzenleme yapılmış; Atatürk ve ailesine ilişkin bilgilendirici panoların

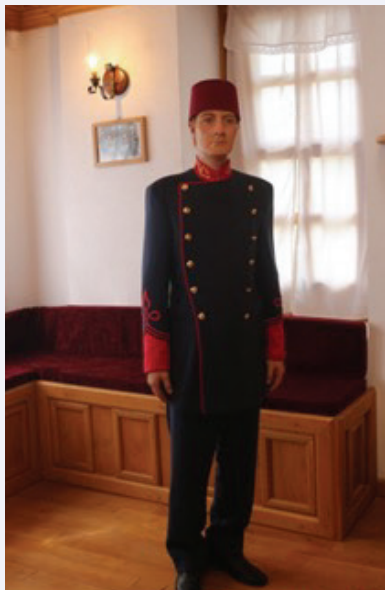
yanı sıra dönemi yansıtan etnografik eşyalar (sedir, ocak, ev araç ve gereçleri) teşhir edilmiştir. Bu yönüyle yapı, Atatürk'ün ve ailesinin Balkanlar ile olan bağlarını görünür kılan güçlü bir tarihî hafıza mekânı niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- GÖKBİLGİN Tayyib, Rumeli'de Tatarlar ve Evlad-ı Fatihan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1957.
LEAKE, Travels in Northern Greece, London, 1835
TUFAN Muzaffer, Göç Hareketleri ve Yugoslavya Türkleri, Erdem, 17, 1989, s. 952 – 970.



Mustafa Kemal ve kız kardeşi



Mustafa Kemal



Ali Rıza Efendi, Zübeyde Hanım ve iç mekândan bir detay.

MES'UD CEMİL* VE TANBUR ÖĞRENİMİ

Mücahit KARADAŞ**



Bu çalışmada; Mes'ud Cemil'in (1902-1963) müzik tarihimize önemli bir tanburî olarak yetişmesinde payı olan şahsiyetlerle yaptığı çalışmalara ilişkin bir araştırma yapılarak, aldığı eğitimin hangi yılları kapsadığı incelenmiş ve tanbur öğreniminde kimlerin ne seviyede rol aldığı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma, babası Tanburî Cemil Bey'in hayatta olduğu dönem ile vefatından sonraki dönem² olarak iki safhada ele alınmıştır.

Babası Tanburî Cemil Bey'in Hayatta Olduğu Dönem (Aralık 1902-29 Temmuz 1916)

Mes'ud Cemil, babasının hayatını ele aldığı kitabındaki hatıralarında; doğumundan sonra babasının annesi Saide Hanım'ın yanına oturup "Saide, sana biraz tanbur çalayım mı?" diyerek ağlayan bebek Mes'ud'un ve Saide Hanım'ın acılarını dindirmek istediğini anlatır.³ Ancak Saide Hanım'ın bu öneriyi doğum ıstırapları nedeniyle yorgun düşmesi yüzünden geri çevirdiğini yazmaktadır. Hatıralarında yer alan bu olayın Mes'ud Cemil'e, annesi mi yoksa babası tarafından mı anlatıldığı meçhuldür. Ama bu anlatılandan yola çıkarak babasının, tek ço-

cukları olan Mes'ud'a müziği sevdirmek için bebeklik döneminden başlayarak çeşitli vesilelerle çalıp söylediğini ve o güzel müziği dinlettiğini tahmin edebiliriz.

Nitekim babasını kaybettiği 13 yaşına kadar olan bu dönemde Cemil Bey'in tanbur çalışından ne derecede etkilendiğini, 1922 yılında kendisi ile yapılan bir röportajda görmekteyiz:⁴

"Evde bulunduğu zamanlar (babası) kendi kendine, hattâ bazan sabaha kadar çalardı ve zannederim, en iyi bu zamanda çalardı. Bendeniz yanında oturur, çocukluğuma rağmen, ekseriya ağlama derecesine kadar çıkan bir teessürle dinlerdim. Bu dinlemelerin terbiye-i müzikîyeye olan te'sir-i mühimmîni şimdi görüyorum. Tahlil etmeden, yalnız hissî bir sûretde dinlediğim nağmeler şimdi zihnimde âdeta tebellür ediyor."

Kaynaklarda babasından bizzat tanbur dersi almadığı nakledilmektedir. Bununla beraber Yılmaz Öztuna, Mes'ud Cemil'in 10 yaşında iken babasından kemençe ve solfej dersi olarak müziğe başladığını, bunun yanında hiç tanbur dersi almadığını yazmaktadır.⁵ Nuri Özcan da 10 yaşındaki aldığı bu eğitime ilave olarak Ka-



² Bu dönemin sonu için bir tarih verilmemiştir. Ama bunu yazımızda da görüleceği üzere plak doldurduğu 1920'li yıllara kadar götürebiliriz.

³ CEMİL Mes'ud "Tanburî Cemil'in Hayatı" Hazırlayan: Uğur Derman, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2016, s.176.

⁴ age, s.240-241.

⁵ ÖZTUNA Yılmaz "Türk Bestecileri Ansiklopedisi" Hayat Yayınları, İstanbul 1969, s.30.

* Mes'ud Cemil'e ait bu resim için kaynak; Tanburî Cemil Bey Külliyesi, Kalan Ses Görüntü Film Yapım San. ve Tic. Ltd. Şti'nin albüm&kitap adlı 700 nolu yayın, s 117.
** Ege Üniversitesi Devlet Türk Müsiki Konservatuvarı Doktora Öğrencisi

şıyarık Hüsameddin Efendi'den usul öğrenerek devam ettiğini belirtmektedir.⁶

Hayatının bu dönemi ile ilgili diğer bir tespiti Nazmi Özalp, Mes'ud Cemil'in hatıralarından faydalanarak şöyle yazar:^{7, 8}

“Hakkında yazılmış pek çok yazıda “on iki yaşında babasından tanbur, kemençe ve solfej dersi aldı” diye söz edilir. Oysa Mes'ud Cemil babasını çeşitli sazlar çalarken izlemiş, sağ ve sol el tekniği yönünden hafızasında bir şeyler kalmış olabilir; fakat tanbur dersi almamıştır. Bunları anılarında da anlatır. O soyundan gelen kabiliyeti sayesinde bu sanattaki gelişme ve ilerlemesini daha ileriki yıllara bırakmıştır.

Babasından aldığı solfej ve kemençe dersine gelince, bu da çok sınırlı kalmıştır. Annesinin dayısının kızı bir yaz tatilinde Cemil Bey'den kemençe dersi almaya gelmiş. İşte bu sıralarda Cemil Bey bu iki çocuğa aynı zamanda basitçe nota okumayı, kemençede Asım Bey'in rast peşrevinin birinci hanesini çalmasını, Ordu Marşı ile birkaç şarkıyı öğretmiş. Küçük usullerde hafif, fahte, devrikebir gibi büyük usulleri göstermiş. Yeğeni evine dönünce dersler de yarıda kalmış. Oğlunun müzik öğrenimine önceleri isteksiz olan Cemil Bey sonraları tarafsız kalmayı tercih etmiştir.”

Mehmet Güntekin ise çocukluğunun babasının sanat çevresinde geçtiğini, birkaç ders dışında babasından *mûsikî öğrenmediğini* yazmaktadır.⁹ Gerçekten böyle midir? Mes'ud Cemil'in babasının son zamanlarına ilişkin çok çarpıcı hatıralarına dönerek yanıtlayalım:¹⁰

“Bazan lavtayı veya çöğürü alır, çalmağa ve derinden gelen sesi ile okumağa başlardı. O vakit yaşımın çok üstünde garib bir heyecana düşer, vücudumdan rahatsız olmasın diye, köşemde, sessiz bir oyunla meşgul gibi görünürdüm. Çaldığının ne olduğunu bilmezdim. Sevmekten ziyade

korktuğum bu adam, gönderdiği ses dalgalarıyla, bir kandil gecesini yuvarlak el aynasının arkasına resmini yaptığım Allâh'a yaklaşıyor; göğsüme, boğazıma gözlerime dolardı. Bu duygu, bir def'a kalabalık bir sokakta annemi kaybettikten sonra tekrar bulduğum zamanki acı sevince benzerdi. Onu dinlediğim için ölecek gibi olduğumu hissettirmek, gizli sırrımı ele vermek, camdan yapılmış bir evi korkusunun içimde uyanık tuttuğu şuurla- belli etmeden- dışarı çıkar, oda kapısıyla sofa arasındaki kalın perdenin büklümleri arasında gizlenir, huçırıklarımı tutar; yüzüm, ellerim sırılsıklam, sarsıla sarsıla ağlardım.

Ne kibâr meclislerinde ne de gramofon plaklarında, onu, Tanrı'nın karşısında çırılçıplak çıktığı bu münzevî âlemindeki gibi dinleyen olmamıştır.”

Hayatının bu dönemi ile ilgili olarak Mes'ud Cemil babasını anlattığı kitabında Galatasaray Mekteb-i Sultânisi'nde yatılı olarak okuduğu yıllarda (1914-1918) Daniel Fitzinger'den keman dersleri aldığını ve bu derslerin etkisi ile evde bulunan tanburuları karıştırırken Kadı Fuad Efendi'nin kendisini yakaladığını ve o günden itibaren tanbur hocası olduğunu yazmaktadır.¹¹ Burada her ne kadar kesin bir tarih verilmese de bu anın babasının sağlığında iken olmadığını düşünmemiz mümkündür. Bu konuya bir sonraki dönem incelenirken tekrar değineceğiz.

Yaşadığı çocukluk dönemi için şu sonuca varmamız sanırım yerinde olacaktır. Mes'ud Cemil, babasından müzik konusunda derinden etkilenmiş, kemençe sazından -belki de yaşına uygun olduğu için- çok fazla olmasa da istifade edebilmiştir. Babasından dinlediği çeşitli sazların (lavta, tanbur, kemençe vb.) etkisinde kalmış ve bu durum sonraki müzik hayatında Türk müziğine öncelik vermesine neden olmuştur. Tanbura olan hususi ilgisinin ise babasını kaybettikten sonra arttığını söyleyebiliriz.¹²

Babasının Vefatından Sonraki Dönem (29 Temmuz 1916 - ?)

Babasının vefatından sonra Mes'ud Cemil'in müzik yaşamında tanbur eğitiminde kimlerden faydalandığı konusunda, kaynaklarda dört tanburiden bahsedilmektedir: Babasının

6 ÖZCAN Nuri “Mesut Cemil TEL, Tanbur virtüözü, viyolonsel, koro şefi” TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2011, 40.Cilt, s.392.

7 ÖZALP M. Nazmi, “Türk Müzik Tarihi-Derleme”, TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, Yayın No:34, 2.Cilt, s.148.

8 Yine aynı kaynaktan, babasının Mes'ud Cemil Bey'i müzik ortamlarına pek götürmediğini Ercüment Ekrem Talu'nun anılarından aktararak öğrenmekteyiz: “Üstadın sağlığı boyunca ve dostluğumuzun devam ettiği müddetçe o sanatkar evladın yüzünü görmedik. Cemil Bey en kıymetli varını en yakın dostlarından bile kıskanıyor gibiydi ve saklamıştı.”

9 GÜNTEKİN Mehmet “İstanbul'un 100 Müzikşinası” İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür AŞ Yayınları, 2010, s.76.

10 CEMİL Mes'ud, age, s.199.

11 age, s.190.

12 O dönemde yaklaşık 13 yaşında olduğunu düşünürsek, o yaştaki bir çocuk için uygun tanbur bulunamamış olma ihtimalini de göz ardı etmemek gerekir.

iki talebesi Kadı Fuad Efendi ile Refik Fersan, Dr. Suphi Ezgi ve Kemal Batanay.

Bunların arasında hocası olarak kabul ettiği Kadı Fuad Efendi'yi, Mes'ud Cemil bahsi geçen kitabında önemle vurgulamaktadır:¹³

“Cemil'in sağ ve sol el tekniğine, yıllarca süren sabırlı bir müşahede ve tahlilden sonra en hâlis esaslarıyla nüfuz etmişti. Bizim müsikimizin en asil tarafını verme hususunda sonsuz bir kabiliyeti olan bu sazı biraz çalabiliyorsam, bu bilgimin hemen hepsini rahmetli Fuad Efendi'ye borçluyum.”

Kadı Fuad Efendi'den ve Mes'ud Cemil'den etkilenecek kemençeye başladığını anlatan Ruşen Ferid Kam, Mesud Cemil'in hem mahallesinden ve hem de okuldan arkadaşısıdır. Kendisi ile yapılan bir röportajda, Mekteb-i Sultani'de aldıkları keman derslerini bırakmalarını şöyle anlatır:¹⁴

“... Bir yaz tatilinde evlerimize döndüğümüzde ikimiz de kemani bıraktık. Mes'ud Cemil tanbur çalmaya, ben de kemençe çalmaya başladık...”

Ruşen Ferid Kam, aşağıdaki satırları ise, Mes'ud Cemil'in 40. Sanat yılı için hazırlanan broşür için yazmıştır:¹⁵

“... Sonra Tanburî Cemil'in sanat dehâsının alevleri arasında her gün biraz daha eriyerek “Fenâfi'l-Cemil” mertebesine yükselmiş olan Kadı Fuad Efendi'den tanbura başlayışın... Eski Orfeon plaklarından dinleye dinleye ezbere aldığımız, Cemil'in Bülbülü Salih ile çalmış oldukları saba peşrevinin birinci ve ikinci hânelerini heceleyişimiz... Hele ikinci hânenin bir yerindeki Re-Fa diyez triyesi...”

Ruşen Ferid Kam'ın yukarıda yazdıklarına göre, Mes'ud Cemil babasının ölümünden yaklaşık bir yıl sonra (1917 yılı yaz tatili bitimi) Kadı Fuad Efendi'den tanbur dersleri almaya başlamış olmalıdır.

Mes'ud Cemil ile Kadı Fuad Efendi arasında geçen biyografik açıdan da önemli olabilecek bir hatırayı Tanburî Necdet Yaşar, Mes'ud Cemil'den nakletmektedir:¹⁶

13 age, s.191.

14 ÖZALP M. Nazmi “Biyografi: Ruşen Ferit Kam” MEB Yayınları İstanbul 1995, s.77. (Ruşen Ferid Kam, bu satırları Mes'ud Cemil'in 40. Sanat yılı için hazırlanan broşür için yazmıştır.)

15 age, s.78-79.

16 TOKUZ Gonca, “Tanburî Necdet Yaşar (Anılar Dostlar)” Brainstorm Yayınları İstanbul 2009, s.91.

“Babamın plağını çıkaran Blumenthal Bibraderler'in Orfeon Record firması benimle de plak yapmak istediler.1920'de...”

... Gittim şirkete. Çalıyorum, uçuyorum. Aaa! Babamın “çargâh” sesini çıkaramadım. Panikledim. Ya, nasıl olur? Uçuyorum, ama tanburun teknesinde o dolu dolu, zaman tüneline gelen o dolgun ses yok. Doğru Kadı Fuad Efendi'nin yanına gittim. “Hah! İşte zamanı geldi.” dedi. Kadı Fuad Efendi ufak tefek bir adamdı; elini omzuma attı. “Baban mızrabın geniş ağzıyla vuruyordu ve de ajilite¹⁷ yapabiliyordu.” dedi.”

Buraya kadar yaptığımız inceleme neticesinde; 1917-1920 yılları arasında Mes'ud Cemil'in tanbur çalmadaki maharetinin plak dolduracak seviyeye kadar eriştiğini, bunun yanında tanburda babasının yakaladığı tınıyı yakalamak için hâlâ bir arayış içerisinde olduğunu ve bu konuda hocası Kadı Fuad Efendi ile çalışmalara devam ettiğini söyleyebiliriz.

Tanbur eğitimi için faydalandığı diğer iki kişi hakkında bizzat kendisinin aktardığı bir malumata rastlayamadım. Ancak gerek Necdet Yaşar¹⁸ ve gerekse de Dr. M. Nazmi Özalp¹⁹ Dr. Suphi Ezgi'den faydalandığını ve klasik tanbur tavrının inceliklerini öğrendiğini yazmaktadırlar.

Yılmaz Öztuna ise 17 yaşında hususi tanbur dersleri vermeye başlayan Mes'ud Cemil'in Şark Müsikî Cemiyeti konserleri ile sahne hayatının başladığını ve yukarıdaki paragrafta yazılanlara paralel olarak Dr. Suphi Ezgi'den-babasının yıkılmış olduğu- geleneksel Türk tanbur tavrını öğrendiğini yazmaktadır.²⁰

Bu konuda kendisine danıştığım klasik kemençe sanatçısı Fikret Karakaya'nın ise Dr. Suphi Ezgi'nin talebesi olan tanburî, bestekar ve hattat Kemal Batanay'dan dinlediklerini bana şu şekilde iletmiştir:²¹

“Kemal Batanay, ilk tanbur hocası Doktor Ömer Bey, tecennün edip karısını öldürünce hapse girer ve hocasız kalır. O günlerde Suphi Ezgi gazeteye şu mealde bir ilan vermiştir: “Tanburî İsak'tan beri

17 Ajilite, müzik ve şan eğitiminde enstrümanı veya sesi hızlı, esnek ve seri bir şekilde kullanabilme becerisidir.

18 age, s.91,

19 ÖZALP M. Nazmi, age, s.148.

20 ÖZTUNA Yılmaz, age, s.30.

21 KARAKAYA Fikret, e-mail yoluyla yapılan görüşme, 11 Ocak 2021

yaşayan geleneksel tanbur tekniğini benden başka bilen kalmamıştır. Bu tarihî sanatı istidatlı bir gence öğretmek istiyorum.” Kemal Bey, hemen müracaat eder. Beykoz’da bir eczanenin arka odasında derse başlarlar. Yaklaşık bir yıl sonra eczaneye bir genç gelir. “Ben Tanburî Cemil Bey’in oğluyum. Sizden İsak üslubunu öğrenmek istiyorum.” Suphi Bey, sağlığında sert polemiklere girdiği Cemil Bey’in oğluna ders vermek istemez ve Mesut Cemil’i, “Ben bu delikanlıya öğrettim, o da sana öğretsin.” diyerek başından savar. Fakat Mes’ud Cemil azimlidir. Kendisinden 8-9 yaş büyük Kemal Batanay’ın peşini bırakmaz. Haftada bir buluşmaya başlarlar. Kemal Bey hikâyesini şöyle bitirmişti: “Herifirtuna gibi tanbur çalıyordu. O benim gibi çalmayı öğreneceğine ben onun gibi çalmayı öğrendim.”

Mesut Cemil’in sonradan Suphi Ezgi’ye tekrar gitmesine ihtimal vermiyorum. Onun Suphi Ezgi’ye özgü teknikleri Kemal Bey’den öğrendiği anlaşılıyor...”

Tanbur konusunda üçüncü olarak karşımıza çıkan tanburî ve bestekâr Refik Fersan ile tanbur çalıştığına dair malumatı ise Nuri Özcan ve Mehmet Güntekin yazmaktadır.^{22, 23}

Sonuç olarak Mes’ud Cemil; incelediğimiz dönem zarfında ilk mûsikî derslerini veren babasından aldığı kısa süreli kemeçe ve lise döneminde Daniel Fitzinger’den gördüğü keman eğitiminden sonra tanbur sazına yönelmiş, üç yıl gibi kısa sayılabilecek bir sürede -18 yaşlarında- tanbur çalmadaki maharetini plak dolduracak seviyeye kadar erdirmişti. Bununla birlikte babasının tanburda çıkardığı tınıyı yakalayamamanın endişesi ile bir arayış içinde olduğunu da merhum Tanburî Necdet Yaşar’dan öğrenmekteyiz.

Her ne kadar babasından tanbur dersi almasa da hatıralarından anlaşıldığı üzere babasının evde geç vakitlere kadar çaldığı her türlü sazı dikkatle dinlemiş ve bu geceler onu ağlama derecesinde etkisinde bırakmış ve yaşadıklarının *terbiye-i mûsikîyeye olan te’sir-i mühimmini* (kendi ifadesi ile) ileriki hayatında tecrübe ederek görmüştür.

Bu bağlamda tanbur sazında yetişmesinde rol alan en önemli kişiler olarak öncelikle baba-



sı Tanburî Cemil Bey ile onun talebesi olan Kadı Fuad Efendi öne çıkmaktadır. Tanburî Refik Fersan’dan ne düzeyde faydalandığına dair ise kaynaklarda yeterli bilgi rastlanamamıştır.

Son olarak klasik tanbur tavrının son temsilcisi olduğu söylenen Dr. Suphi Ezgi’den ise bizzat ders almadığı, ancak onun talebesi olan Kemal Batanay ile Tanburî İsak’tan intikal eden klasik tanbur tavrını çalıştığını Fikret Karakaya’nın anlattıklarından öğrenmiş oluyoruz.

Dr. Suphi Ezgi ya da Kemal Batanay’a ait günümüze gelen bir ses kaydı olmadığından, klasik tavrın tespitini yapmak güçtür. Ancak eldeki bilgiler ve ses kayıtları doğrultusunda Mes’ud Cemil’in her iki tavrı potasında eriterek yaşadığı dönemin şartları çerçevesinde tanburda yeni bir müzikal sentez çıkardığını düşünebiliriz.

Kaynaklar:

- CEMİL Mes’ud “Tanburî Cemil’in Hayatı” Hazırlayan: Uğur Derman, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2016.
- GÜNTEKİN Mehmet “İstanbul’un 100 Mûsikîşinası” İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür AŞ Yayınları, 2010.
- KARAKAYA Fikret, e-mail yoluyla yapılan görüşme, 11 Ocak 2021.
- ÖZALP M. Nazmi “Türk Mûsikîsi Tarihi-Derleme” TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, Yayın No:34, 2.Cilt.
- ÖZALP M. Nazmi “Biyografi: Ruşen Ferit Kam” MEB Yayınları, İstanbul 1995,
- ÖZCAN Nuri “Mesut Cemil TEL, Tanbur Virtüözü, Viyolonsel, Koro Şefi” TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2011, 40.Cilt.
- ÖZTUNA Yılmaz “Türk Bestecileri Ansiklopedisi” Hayat Yayınları, İstanbul 1969.
- Tanburî Cemil Bey Külliyesi, Kalan Ses Görüntü Film Yapım San ve Tic. Ltd. Şti’nin albüm&kitap adlı 700 nolu yayını.
- TOKUZ Gonca, “Tanburî Necdet Yaşar (Anılar Dostlar)” Brainstorm Yayınları, İstanbul 2009.

22 ÖZCAN Nuri, age, s.392.

23 GÜNTEKİN Mehmet, age, s.134.



Pîrim Seyyid Ahmed Rifâî

Ufukta kubbesiyle gözüme şems,
 Ayağımın ucunda eşiğiyle kibrime rehber,
 Elimi sürdüğüm demiriyle nefsim lâl,
 Secdede alnıma bûsesiyle tevazuya kutub,
 Kokusuyla âciz gönlüme huzur,
 Pîrim Seyyid Ahmed Rifâî.

Fakir

ÇALGIYAPIMCI AYDIN TUTAK'LA RÖPORTAJ

Okyanus SANTIRCIOĞLU*



Okuyucularımız için kısaca kendinizden bahseder misiniz?

Merhabalar, ben Aydın Tutak, 1978 İzmir doğumluyum. Eğitim hayatım hâliyle İzmir'de geçti. İlkokul ve ortaokuldan sonra meslek lisesinde Tesisat Teknolojileri isminde bir bölüm okumak zorunda kaldım. Zorunda kaldım diyorum, çünkü yan komşum yaptı tercihleri...

Tesisat Teknolojisi hakkında bilgi sahibi olmadığım bir bölümdü. Orayı bitirdim. Devamında bu alanda kendimi geliştirmek için tesisat teknolojisi üzerine bir makine mühendisinin yanında buldum kendimi. 1994 yılında meslek lisesinden mezun olmuştum. 1995-1996 yıllarına kadar onun yanında çalıştım. Sonrasında 9 Eylül Üniversitesi İzmir Meslek Yüksekokulu'nda yine bu iş üzerine İklimlendirme Soğutma bölümüne girdim.

Üniversitenin ilk gününde bir anda tiyatroya ilğim peyda oldu. Üniversitenin tiyatro topluluğuna katıldım. Oraya girince hayatım aslında büyük ölçüde değişti. Yarı profesyonel tiyatro ile ilgileniyordum. Sonra Ege Üniversitesi Şenlikleri bünyesinde sahneleyeceğimiz oyunun hemen öncesinde bir arkadaşımız elektriğe kapıldı ve hemen ambulans çağırdık. O kardeşimizi hastaneye götürürken bizim oyun oynayacağımız yerin karşısında Ege Üniversitesi Konservatuari'nin Çalgı Yapım Bölümü varmış. Tabii bizim bundan haberimiz yoktu. Orada okuyan arkadaşlardan bir tanesi de bizim yaralı kardeşimizi hastaneye taşımamıza yardımcı oldu. Arkadaşımız Tarık Yoşlu, Ege Üniversitesi Hastanesi Yoğun Bakım



Efsane kanun yapımcısı merhum Ejder Güleç

Kliniğinde 26 gün boyunca yaşam mücadelesi verirken az önce bahsettiği Çalgı Yapımı Bölümü'nde okuyan

İmam Karadoğan bizimle 26 gün hastane bahçesinde bekledi. Bizlerle hiçbir şekilde tanışıklığı yokken böyle bir hassasiyet göstermesi beni etkilemişti. Tabii kendisi ile orada dostluğumuz gelişti. Benim çalgı yapımla olan serüvenim, aslında bu elim kazadan sonra gelişmeye başladı.

* Ege Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuari Türk Müziği Bölümü Lisans 2 Öğrencisi



Maalesef 27. günün sabahında o arkadaşı kaybettik. Vefat etti...

Sonra bizim İmam'la olan diyalogumuz devam edince kendisinin bana şöyle bir teklifi oldu; "Gel beraber bir atölye açalım. Sen bana yaptığın işi öğret ben de sana yaptığım işi öğreteyim. Nerede ekmek varsa oradan bir şekilde yolumuzu bulalım." dedi. Argo bir tabirle söylenecek olursa... Benim de kendi yaptığım işte maddî olarak sıkıntılarım vardı. Tam hedeflediğim kazancı bir türlü yakalayamıyordum. Gözümü kırpmadan kabul ettim. Çalgı yapım sürecim benim böyle ilginç bir olaydan sonra başladı. Yaklaşık olarak üzerinden 26 yıl geçti. 26 yıl boyunca o yaşanan elim kazanın sonucunda ben burada hâlâ iyi enstrüman üretme kaygısı içerisinde devam ediyorum.

Kanunla yolunuz nasıl kesişti? Kanun yapmaya başlamanızda belirleyici olan an neydi? İlham aldığınız bir ustanız oldu mu?

2006 yılında hâlâ İmam'la ortaklığımızı sürdürürken Ege Üniversitesi Konservatuvarı Çalgı Yapım Bölümü'ne girme arzumu artmaya başladı. Bu işi zaten alaylı olarak yapıyorum, bir de bu işin akademik yönden de eğitimini alayım, diye düşündüm. 2003 yılında okulun sınavlarına girmiştim fakat kazanamamıştım. Sonra 2006 yılındaki girdiğim sınavda Çalgı Yapım Bölümü'nü kazandım. Öğrencilik dönemimde, şu anda ku-

lakları çınlasın o zamanki bölüm başkanımız Aytaç Akarçay'la bir konuşmam sırasında kendisiyle pazarlık yapıyordum. Çalgı Yapım bölümlerinde genelde artık klasik hâle gelen öğrencilerin hocalarıyla pazarlıkları vardır. Hocam ben şu sazı yapmayayım, şu sazı yapayım gibi...

Ben de normalde yapmakla zorunlu, yükümlü olduğum sazdan 2 tane yapmayayım 4 tane yapayım ama gövdelerini dışarıya özel yaptırırım, diye bir pazarlık hâli içerisindeyken bölüm başkanımız Aytaç Hoca, ben sana bunlarla ilgili bir iş yaptırmayı planlamıyorum, ben sana kanun yaptırmayı planlıyorum, dedi. Ben de tabii çok geçirdim. Ben o zamana kadar kanun çalan biriyle 1 metre mesafede buluşmuş değilken kanun nasıl yapacağım? dedim. Aytaç Hoca'da yaparsın! Sonuçta bu işin burada eğitimini alacaksın, dedi. Bu şekilde kanun yapım sürecim başlamış oldu. Hatta 2009-2010 yılında o da piyasadaki meşhur luthierlerden²⁴ İbrahim Avcı'nın önderliğinde biz kanun eğitimi almaya başladık. Kanunla olan ilişkim bu şekilde başladı. Sonrasında 2009-2010 ve 2010-2011 yıllarında İbrahim Avcı ile 2 tane kanun yapma fırsatım oldu. Ama son dönemlerde baktım ki enstrüman çok büyük bir dehliz. Yani inanılmaz ağırlığı var. Dinamikleriyle, formuyla, ses genişliğiyle benim dikkatimi çekti. Hakikaten

²⁴ Luthier: Gitar, keman, ud, saz gibi telli çalgıların yapımı, onarımı ve bakımını gerçekleştiren uzman zanaatkârdır.

de ilgim arttı kanuna karşı. Sonra bu konuda ülkede bu işin lokomotifini kim var? diye düşündüm ve rahmetli Ejder Güleç ismine ulaştım. O dönemde gidip şahsen tanışmıştım. Kendisine yardıma ihtiyacım olduğunu açık bir şekilde söylemiştim. O da beni geri çevirmedi. Bir 6 ay kadar kendisiyle beraber istişare hâlinde oldum. Onu mandal çakarken izledim. Sonrasında onun da teşvikleri ile kendi kendime dedim ki; Evet, ben bu sazı yapmalıyım...

Sonrasında tabii benim en büyük ilham kaynağım hâlâ işte cüzdanımda resmi taşıdığım rahmetli Ejder Güleç'tir. Ruhu şad olsun.

Bir kanunu elinize aldığınızda onun iyi olup olmadığını ilk nereden anlarsınız? Sizin için kalite ne ifade ediyor?

Kanunu elime aldığım zaman onun iyi bir enstrüman olup olmadığını ilk önce dengesinden anlarım. Yani kaba tabirle nişan alır gibi kanunun uzun kenarına baktığınız zaman kanunun düzleminin en kötü ihtimalle düz olması gerekiyor. Dümdüz bir hatta sahipse bu ilk başlangıç itibarıyla alınabilme konusunda olumlu bir ışık verir.

Çok eski bir kanunsa, yıllanmış bir kanunsa, belli oranda bükülme de kabul edilebilir.

Ama burada kriter ne kadar bükülmüş olduğudur. Bu durum kanun üzerinde vereceğiniz notu ciddi etkiler. Onun dışında dengesinde bir problem olmadığını gördüğümüzde, bu sefer kanunun genel itibarıyla mandal tuşesi üzerindeki yapıya bir bakarız. Mandallar nasıl ve ne durumda? Ciddi olarak mandal da kanunun en önemli yönlerinden birisidir. Mandallar kanunun dümenidir. Mandalları olmayan bir kanunda çok sınırlı şeyler çalabilirsiniz. Mandalların da işlevi çok önemli. Bu bahsettiğim iki kalem, benim için kanunun kırmızı çizgiyle değerlendirilmesi gereken noktalarıdır. Tabii kanunu bilmeyen birisi için çok güzel bir enstrüman olarak görünebilir. Aslında onun ne kadar çok teknik hataya sahip olduğunu içine girdikçe anlarsınız. O yüzden kanunda onlarca püf noktası vardır. İyi bir kanunu nasıl alacağımızla ilgili en önemli noktalar bence bunlardır. Hiç bilmeyen birisi bu ikisine baksa yeterli olur.

Kanun yapımında sizi en çok heyecandıran ya da en çok zorlayan aşama hangisi?

İlk olarak kanun yapımında beni en çok zorlayan aşamayı söyleyeyim. Konstrüksiyonu kuraçığımız ağaçların genel olarak hangi klasmanda değerlendirileceği konusu...

Mesela bizim 19 tane farklı model içerisinde üzerinde çok düşünerek özenle yaptığımız kanunlar da var. Açık söyleyeyim yani standart bir kalitede olduğuna inandığımız kenara ayırmadan kullandığımız ahşaplar da var. Bunlar tabii ister istemez kendi içinde sınıflandırılıyor. Nasıl bir keresteciye gittiğiniz zaman, ağaç alacağınız zaman; 1. sınıf, 2. sınıf, 3. sınıf diyorsa veya 2A, AB veya BB veya BC diye sınıflandırılıyorsa, ağaçlar da bizim enstrüman atölyesine geldikten sonra tarandıktan, kesildikten, kaba hâliyle konstrüksiyon olarak kurulduktan sonra da belli bir kalite standardı var. Kalite derecelendirmesi var kendi içimizde. Farklı fiyatlarda farklı kalite standartları uyguluyoruz. Ama bizi zorlayan konular da var. Bir taraftan ağacı kullanmaya kıyamıyorsun, bir taraftan da ağacı kullandığın zaman karşılaşılabileceğiniz zorlukları düşünüyorsun. Bazen ağaç, ne kadar uzman olursanız olun sizin hareketinizin, söyleminizin dışında bir performans da gösterebiliyor. Mesela çok düşük fiyatlı bir ağaçla yaptığımız kanun, bazen çok özene bezene ayıkladığımız, bundan çok güzel bir kanun çıkaracağım dediğiniz ağaçtan çok daha iyi performans verebiliyor. Ben bu noktada enstrümanın sahibinin şansının da işin içinde olduğunu düşünüyorum.

Her enstrüman için kullanılan ağaçlar konusunda uzman olmak gerekiyor. Bunu ayrı bir kenara koyuyorum. Ama uzman olduğunuz halde ağaçların bazen söz dinlemeyen noktaları oluyor ya da hakir gördüğünüz ağaçtan öyle bir ses çıkıyor ki ağaç sizi ayıplar vaziyete geliyor... Dolayısıyla beni en çok zorlayan bu, ahşap konusunda.

İşin heyecandıran kısmı her enstrümana başladığımızda yeniden sanki ilk defa yapıyoruz gibi heyecanlanıyoruz. Bu heyecan zaten içimizde böyle cereyan ettiği sürece bizi bu konuda çalışmaya iten bir durum oluyor. Dolayısıyla heyecan hep var yani.

Az önce biraz değindiniz ama ağaç ve malzeme seçimi kanunun karakterini nasıl şekillendiriyor? Bu konuda vazgeçemediğiniz tercihler var mı?



Evet var. Mesela uzun kenar dediğimiz kanunun ilerideki yıllardaki hareketini tayin edecek bir parça var. Bu parça ladin ağacından oluyor genelde. Alternatif olarak kızılçamdan yapan ustalar da var. Bu ağaç çok özenle seçilmeli. Birincisi çok kuru olmalı. İkincisi çok özenle seçilmeli. Özellikle çeki payları verildikten sonra çok kuru ağaçlar kullanılmalı. Kanunun genelinde zaten kuru ağaç kullanmak gerekiyor ama özellikle uzun kenar çok önemli. Çok sık damarlı, çok sert bir ağaç olsa da onunla daha önce çalışmış olmak gerekiyor. İlk defa kullanacağım ağacı ben bazı testlere tâbi tutuyorum mesela. Özellikleri itibariyle çok muntazam görünse de onunla bir kere çalışmakta fayda var. Mesela icracılar burguluğun panelinin olduğu ağaç diye düşünür ama bana göre uzun kenardaki ağaç en önemli ağaçtır.

Gelenekte kurduğunuz ilişki nasıl? Asırlık yöntemleri korurken yeniliğe nasıl alan açıyorsunuz?

Yeniliğe her zaman için açgözlük fakat gelenekten de vazgeçemezsiniz. Geçmiş çok uzun yıllara dayanan bir sazdan bahsediyoruz. Farâbi'ye kadar gidiyor yani. Dolayısıyla gelenekçi zihniyetten vazgeçmiyoruz. Neden? Çünkü herkesin kulağındaki tını genelde o gelenekten gelen enstrümanlardan çıkan tınıdır. Mesela 1960'lardaki bir taş plaktaki kanun sesi. İşte bak hocam benim kanunun sesi böyle çıksın dedikleri ses, o geleneksel tını, bizim de kulağımızda. Ama bir taraftan diğer soru da gelecekteki kanun tonunun nasıl olacağıdır. Mesela daha bas karakterli, daha güçlü, daha volümlü kanunların bu sıralarda özellikle gençler tarafından tercih edildiğini görüyoruz. Burada kanunun kullanım amacı itibariyle hangi alanda kullanılacağına göre istenen tona ilaveten performans farklılıkları da değişim gösteriyor. Burada bizim geleceği düşünerek kullandığımız teknolojik cihazlar ve kullandığımız farklı teknikler gelecekte yerimizin daha iyi, daha sağlam olacağını gösteriyor. Gelenekten vazgeçmemek, çakılan mandalı devam ettirmek, daha eski tonları bir şekilde oturtmaya çalışmak, bunlar da geleneksel kaygılardan ileri geliyor. Bir şekilde iki bağı, iki kuşağı bir arada tutmak için elimizden geleni yapıyoruz.

Her kanunun kendine özgü bir sesi ve kimliği olduğunu düşünüyor musunuz? Bu enstrümana ruh kazandıran şey sizce nedir?

Her kanunun kendine özgü bir kimliği olduğunu kesinlikle düşünüyorum. Enstrümanın henüz sahibi yoksa bile, bir gün onunla buluşmayı beklediğini düşünüyorum. Ben bu işe birazcık nasip boyutunda bakıyorum. Meslekî tecrübeme dayanarak söyleyebilirim ki; kendisiyle barışık bir insan mutlaka çok güzel bir kanun sahibi oluyor.

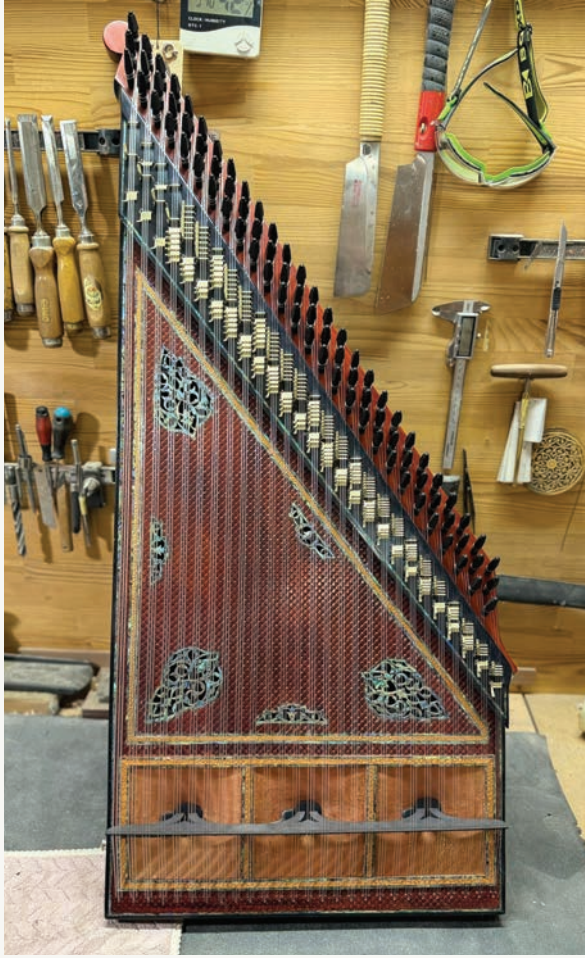
Ama bazı insanlar mesela bu işin tasavvufî boyutu mu diyeyim ya da manevî boyutu mu diyeyim? bunu tam olarak kaldıramamış, tam özümseyememiş kişiler birazcık zorlanıyor. Onlara uygun enstrüman bulmakta ve yapmakta biz de zorlanıyoruz. Aslında kanun sahibini seçiyor, sahibi de kanunla bütünleşiyor. Uzun yıllar bir kanunu çalmanın başka bir açıklaması yok çünkü. Bir bağ kurulması gerekiyor.

İrcacılarla kurduğunuz diyalog yapım sürecini nasıl etkiliyor? Özel siparişlerde nelere dikkat ediyorsunuz?

İrcacılarla kurduğumuz diyalogda öncelikle icracıların belli başlı özel istekleri varsa bunları kanunun üzerinde nasıl uygulayabiliriz ona bakıyoruz. Bunları anladıktan sonra 25 yıllık tecrübemizin de katkısıyla hemen hemen her kanun, kendisine yaptığımız icracı tarafından beğenilir hâle geliyor. Bu da işte zamanla, tecrübeyle oturan bir şey.

Özel siparişlerde nelere dikkat ediyorsunuz?

Burada mesele tamamen icracının talebini ne kadar yapıp ne kadar yapamayacağımızdır. Ondan sonra kanun çok geniş bir yelpazeye sahiptir. Mesela kanunu boş bir tuval gibi düşünürsek ressamdan istenen siparişe göre ressam nasıl bir resim ortaya koyuyorsa bizim için kanun da öyle. Her şeyi yapabiliriz kanunun üzerinde. Yani bugün genelde baktığım zaman birçok icracıyla çalışıyoruz. Türkiye'de dünyada tanınmış hatta Türkiye'de daha az bile kıymet verilen o kadar çok kanun virtüözü var ki. Bazen kendi değerlerimizin kıymetini niye hiç bilmiyoruz diye üzülüyorum açıkçası. Mesela yurt dışında ilgiden sokakta yürüyemeyecek insanları burada 100 kişiye sorsak adını bilmez. Maalesef bir yandan da böyle acayip bir ülke burası. Ama işte dediğim gibi onlar da bizim enstrümanımızla dünyada bu sanatı icra ediyorlar ve biz de bununla gurur du-



yuyoruz hâliyle. Bu etkileşim de çok önemli ve değerli bence.

Yıllar içinde kanunun sesi ya da icracıların beklentileri sizce nasıl değişti?

Şöyle, rahmetli Ejder ağabey ilk kanunu yapmaya 1963 yılında başlamış. Sonra 1973-93, arasında 20 sene boyunca dünya üzerinde tanınmış önemli bir kanun luthieri olmuş. Özellikle Arap coğrafyasında Mısır'da, Irak'ta, İran'da çok önemli bir usta hâline gelmiş. Yurt dışından siparişler almaya başlamış. Keza Avrupa'dan da öyle. O dönemde; teknik bilgi vermek gerekirse kanunun geleneksel tınısını oluşturan detaylardan birisi de "dupont" denilen bir tel markası vardı. Yani o zamanlar Türkiye'de bilinen en kaliteli tel oydu. O tellerin verdiği tınlarla o taş plak tonları oluşmuş. Sonra 90'lı yılların başında "flora karbon" teller Türkiye piyasasına girince kanun icracıları bunu ilk başta biraz yadırgamışlar. Çok fazla gerilimin yüksek olması, tansiyonun çok fazla olması, volümünün çok fazla olması tabii hâliyle bir anda kanun sazının tarihsel akışını çok ciddi anlamda değiştirmiş. 90'lı yılların başında çok iyi icracıların yanında çok iyi luthierler de bu

durumla baş edememişler. Dolayısıyla kanunun bu gerilimini flora karbon telinin performansını sönmüleyebilmek için çok uğraşmışlar. O yüzden mesela rahmetli Ejder Güleç çok fazla balkon denemesi yapmış. Sırf bu telin güçlü yapısını birazcık kanunla ehlileştirmek birazcık daha sakinleştirebilmek için. O dönemde tabii bütün kanun yapımcıları da Ejder ağabeyi taklit etmişler. Bende bunu itiraf edeyim, rahmetli Ejder ağabeyimin çok kanununu incelemiştir.

Dolayısıyla biz de bu durumun da zorluğunu çok yaşadık. Yani çok tiz karakterli kanunlar çıkmış 90'lı yıllarda. Sonra işin perde arkasında tele uygun enstrüman yapmak gerektiği kanısı ortaya çıkınca orada düğüm çözülüyor. Biz bu sefer kanuna göre tel bulmayı bırakıp tele göre kanun yapınca, kanunun bütün formu değişmiş oldu. Ölçüleri değişmiş oldu. Çünkü iki eşik arası ilk mandalın üzerinden eşğin üzerine gelen mesafedeki düzenlemeyi yeniden kurgulayınca, sazın kısa tarafını birazcık daha kısaltıp uzun tarafını bir tık daha uzatınca işte şimdiki gençlerin bas karakterli, volümlü kanun ezberine de ulaşmış, birazcık bu konuya yaklaşmış olduk.

Bugüne kadar yaptığımız kanunlar arasında size en çok temsil ettiğini düşündüğünüz bir enstrüman var mı? Onu özel kılan neydi?

Bugüne kadar yaptığımız kanunlar arasında bizi temsil ettiğine inandığım kanun, özellikle ve özellikle bizi Handmade Instrument Atölyesi yapan seri "Ocean" serisidir... Büyük üstat, sevgili Aytaç Doğan'ın bunu çok iyi taşıdığını düşünüyorum. Aytaç Doğan'ın kullandığı kanunların, torununun kullandığı kanunların dolayısıyla bizim için çok önemli bir yeri var. Mesela kızaklı sistemle birçok kanun modeli çalıştık ama "Ocean Plus" serisinde hiç kızaklı sistem yapmadık. Çünkü Aytaç ağabeyde de geleneksel bir yapı var. Her ne kadar Arap tınlarıyla, Arap mızrabıyla çalıyor gibi görünse de ben işin arka planında onun aslında Türk Müziğine inanılmaz bir hakimiyetinin de olduğu sezdiğim için geleneksel formunun dışına çıkartmadım. Sonrasında o bizim için milat oldu.

Bize vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederiz.

Rica ederim asıl ben teşekkür ederim.

GELENEKSEL TIP KÖŞESİ

Botulinum Toksini Zemir mi Şifa mı?

Çiğdem ORGUN ŞAHİN*



Giriş

İnsan yüzü yalnızca anatomik bir yapı değildir; aynı zamanda duyguların, deneyimlerin ve zamanın izlerini taşıyan bir yüzeydir. Yüz kaslarının tekrarlayan hareketleri, yıllar içinde deride çizgiler ve kırışıklıklar oluşturur. Bu çizgiler bazen yaşın, bazen de düşüncenin, kaygının veya yoğun zihinsel emeğin izlerini taşır.

Modern tıbbın en dikkat çekici araçlarından biri olan botulinum toksini, işte bu yüz anlatısına müdahale eden bir moleküldür. Halk arasında “botoks” olarak bilinen bu madde, paradoksal bir biçimde doğadaki en güçlü biyolojik toksinlerden biri olmasına rağmen, kontrollü ve son derece düşük dozlarda kullanıldığında güvenli bir tedavi aracına dönüşmektedir.

Botulinum toksini bugün yalnızca estetik uygulamalarla değil; nöroloji, dermatoloji, üroloji ve gastroenteroloji gibi birçok tıbbî alanda kullanılan güçlü bir nöromodülatördür. Bu anlamda, botulinum toksinini yalnızca kozmetik bir müdahale olarak değil; biyolojik, klinik ve kültürel boyutlarıyla ele alınmak gerekmektedir.

Tarihsel Gelişim

Botulinum toksini, anaerobik bir bakteri olan Clostridium botulinum tarafından üretilir. Toksinin

keşfi 19. yüzyılda Avrupa’da görülen gıda zehirlenmesi vakalarına dayanır. Özellikle Almanya’da “sosis zehirlenmesi” olarak tanımlanan botulizm vakaları, toksinin bilimsel olarak tanımlanmasına yol açmıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısında yapılan çalışmalar, bu güçlü toksinin kontrollü dozlarda tedavi amacıyla kullanılabileceğini göstermiştir.

Klinik uygulama ilk olarak 1970’li yıllarda şaşılık tedavisinde başlamış, 1989 yılında ABD Gıda ve İlaç Dairesi (FDA) tarafından blefarospazm ve şaşılık tedavisi için onaylanmıştır. 2002 yılında glabellar (kaş arası) çizgilerin tedavisi için estetik kullanım onayı alınması ise medikal estetik alanında önemli bir dönüm noktası olmuştur. 2010 yılında da migren için de FDA onayı alınca botulinum toksini, klinik kullanımında gittikçe önem kazanmıştır.

Bugün botulinum toksininin çeşitli ticarî formları bulunmaktadır. En sık kullanılan preparatlar şunlardır:

- OnabotulinumtoxinA (Botox® Alergan®)
- AbobotulinumtoxinA (Dysport®)
- IncobotulinumtoxinA (Xeomin®)
- PrabotulinumtoxinA (Nabota®)

Bu preparatların farmakolojik özellikleri farklılık gösterebilse de etki mekanizmaları temelde aynıdır.



Etki Mekanizması

Botulinum toksini nöromüsküler kavşakta etkili olan bir nörotoksindir. Moleküler düzeyde etkisi oldukça iyi tanımlanmıştır.

Toksin sinir uçlarına bağlanarak bir takım biyokimyasal reaksiyonlara neden olur.

Bu süreç sonucunda:

- Sinir uyarısı kasa iletilmez
- Geçici kimyasal hissizleşme oluşur
- Hedef kas gevşer

Bu etki kalıcı değildir. Ortalama 3-6 ay içinde sinir uçlarında yeni sinaptik bağlantılar gelişir ve kas fonksiyonu geri döner. Klinik etkiler genellikle: 24-72 saat içinde başlar, 7-14 gün içinde maksimuma ulaşır ve 3-6 ay sürer. Bu geri dönüşümlü etki, botulinum toksininin klinik kullanımını güvenli kılan en önemli özelliklerden biridir.

Yüz Kasları ve Dinamik Kırışıklıklar

Yüz kasları anatomik açıdan diğer iskelet kaslarından farklıdır. Çoğu yüz kası kemikten kemiğe değil, kemikten deriye uzanır. Bu nedenle kas hareketleri doğrudan cilt yüzeyinde mimik değişiklikleri oluşturur. Tekrarlayan kas kontraksiyonları (kasılmaları) zamanla dermal elastikiyet kaybı ile birleşerek kırışıklık oluşumuna yol açar. Tıpta kırışıklıklar genel olarak iki gruba ayrılır:

Dinamik kırışıklıklar: Mimik hareketleri sırasında ortaya çıkar.

Statik kırışıklıklar: Zamanla kalıcı hâle gelir ve mimik olmadan da görünür.

Botulinum toksini esas olarak dinamik kırışıklıkları hedefler. Kas kontraksiyonunu (kasılmalarını) azaltarak cilt üzerindeki çizgilerin yumuşamasını sağlar.

Facial Feedback Hipotezi ve Psikolojik Boyut

Nöropsikoloji literatüründe yer alan “facial feedback hypothesis” kuramına göre yüz kaslarının hareketi yalnızca duyguları yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda duygusal deneyimi de etkileyebilir.

Örneğin kaş çatma hareketinin azaltılmasıyla negatif duygulanımın azaldığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Bu nedenle botulinum toksininin depresyon tedavisindeki potansiyel rolü üzerine klinik araştırmalar yürütülmektedir. Glabellar bölgeye yapılan enjeksiyonların bazı hastalarda depresif belirtileri azaltabileceğini gösteren çalışmalar, yüz kası aktivitesi ile duygudurum arasında çift yönlü bir ilişki olabileceğini düşündürmektedir. Bu bağlamda botulinum toksini, yalnızca estetik bir araç değil; nöropsikiyatrik araştırmaların da konusu hâline gelmiştir.

Tıbbî Endikasyonlar

Botulinum toksini günümüzde birçok tıbbî alanda kullanılmaktadır:



Nöroloji

- Servikal distoni (Boyun kaslarınızın istemsizce kasılması sonucu başınızın bir yana doğru dönmesine veya bükülmesine neden olan ağrılı bir durumdur.)
- Blefarospazm (Göz kapaklarındaki kasların istemsiz bir şekilde kasılması ile gözlerin kapanmasıdır.)
- Hemifasiyal spazm (Yüzün bir tarafındaki kasların seğirmesine veya spazm geçirmesine neden olan bir sinir sistemi rahatsızlığıdır.)
- Post-stroke spastisite (Felç sonrası ortaya çıkan kasılmalar)
- Serebral palsiye bağlı spastisite (Beyin hasar ve rahatsızlıkları sonucu ortaya çıkan kasılmalar)
- Kronik migren

Spastisite ve distonilerde (tekrarlayan kas spazmları) kas tonusunu azaltarak fonksiyonel hareketi artırır.

Dermatoloji

- Aksiller hiperhidroz (koltuk altı terlemesi)
- Palmar hiperhidroz (avuç içi terlemesi)
- Plantar hiperhidroz (ayak tabanı terlemesi)

Ter bezlerinin kolinerjik uyarısını azaltarak terlemeyi ortalama 4-6 ay süreyle kontrol edebilir.

Üroloji

- Aşırı aktif mesane
- Nörojenik mesane
- Refrakter idrar kaçırma

Mesane kasına yapılan enjeksiyonlar istemsiz kasılmaları azaltır.

Gastroenteroloji

- Akalazya
- Anal fissür
- Pelvik taban disfonksiyonları

Diş Hekimliği ve Çene Cerrahisi

- Bruksizm (diş sıkma)
- Temporomandibular eklem disfonksiyonu (alt çene eklem bozuklukları)
- Masseter hipertrofisi (diş sıkma sonrası ortaya çıkan çiğneme kası büyümesi)

Çiğneme kaslarının aşırı aktivitesini azaltarak ağrı ve diş aşınmasını önleyebilir.

Medikal Estetik

Estetik uygulamalarda en sık kullanılan alanlar:

- Glabellar çizgiler (iki kaş arası kırışıklıklar)
- Alın çizgileri
- Periorbital kırışıklıklar (kaz ayağı)
- Kaş kaldırma
- Platysma bantları (boyundaki çizgilenmeler)

Modern estetik yaklaşım, mimikleri tamamen ortadan kaldırmak değil; aşırı kas aktivitesini dengelerken doğal yüz ifadesini korumaktır.

Komplikasyonlar ve Güvenlik

Botulinum toksini doğru teknikle uygulandığında yüksek güvenlik profiline sahiptir. Bununla birlikte bazı yan etkiler görülebilir:

- Enjeksiyon yerinde ağrı veya morluk
- Geçici pitoz (göz kapağı düşüklüğü)
- Kaş düşmesi
- Asimetri
- Baş ağrısı



Botulinum toksini, modern tıbbın en dikkat çekici farmakolojik araçlarından biridir. Doğada güçlü bir zehir olarak var olan bu molekül, uygun doz ve teknikle uygulandığında çok çeşitli klinik durumlarda etkili bir tedavi seçeneği sunmaktadır. Estetik uygulamalarda dinamik kırışıklıkları azaltırken, nörolojik hastalıklarda kas spazmlarını kontrol altına alabilir; migren, hiperhidroz ve bazı ağrı sendromlarında semptomları hafifletebilir.



Sistemik toksisite son derece nadirdir ve genellikle yüksek doz uygulamaları ile ilişkilidir.

Güncel Eğilimler

Son yıllarda botulinum toksini uygulamalarında yeni yaklaşımlar ortaya çıkmıştır:

- Baby Botox: Mikro doz uygulamalar
- Mezobotoks: İntradermal mikroenjeksiyon tekniği le cilt tedavisi
- Profilaktik uygulamalar: Genç yaş grubunda önleyici yaklaşım
- Kombinasyon tedavileri: Dolgu ve enerji bazlı cihazlarla birlikte kullanım

Bu yaklaşımların amacı yüzün doğal ifadesini korurken minimal müdahale ile estetik iyileşme sağlamaktır.

Etik ve Estetik Tartışma

Estetik tıp uygulamaları yalnızca teknik bir müdahale değildir; aynı zamanda toplumsal ve kültürel anlamlar taşır. Yüz, insan iletişiminin en önemli araçlarından biridir ve mikro mimikler duygusal ifadede önemli rol oynar. Bu nedenle botulinum toksininin aşırı kullanımı, yüzün doğal ifadelerini baskılayabilir. Modern estetik anlayışı, “donuk yüz” oluşturmak yerine yüzün doğal mimik dengesini koruyan minimal müdahaleleri önermektedir. Hekimin görevi yalnızca teknik uygulama yapmak değil; aynı zamanda hastanın beklentilerini değerlendirmek ve etik sınırları gözetmektir.

Sonuç

Botulinum toksini, modern tıbbın en dikkat çekici farmakolojik araçlarından biridir. Doğada

güçlü bir zehir olarak var olan bu molekül, uygun doz ve teknikle uygulandığında çok çeşitli klinik durumlarda etkili bir tedavi seçeneği sunmaktadır. Estetik uygulamalarda dinamik kırışıklıkları azaltırken, nörolojik hastalıklarda kas spazmlarını kontrol altına alabilir; migren, hiperhidroz ve bazı ağrı sendromlarında semptomları hafifletebilir. Ancak botulinum toksini yalnızca biyokimyasal bir ajan değildir. İnsan yüzünün duygusal ve kültürel anlamı düşünüldüğünde, bu müdahale aynı zamanda estetik, psikolojik ve etik bir tartışmanın da parçasıdır. Belki de mesele genç görünmekten çok, yüzün taşıdığı sertliği azaltmak ve ifadenin tonunu yumuşatmaktır. Bu nedenle botulinum toksini, modern tıbbın sınırlarında duran ilginç bir moleküldür: Zehirle başlayan, şifayla devam eden ve insan yüzünün anlatısına dokunan bir hikâye.

KAYNAKÇA

- Arruthers J, Carruthers A. Botulinum toxin type A: history and current cosmetic use. *Dermatologic Surgery*. 2002.
- Dressler D, Hallett M. Immunological aspects of Botox, Dysport and Myobloc. *European Journal of Neurology*. 2006.
- Hallett M. One man's poison—clinical applications of botulinum toxin. *New England Journal of Medicine*. 1999.
- Rossetto O, Pirazzini M, Montecucco C. Botulinum neurotoxins: genetic, structural and mechanistic insights. *Nature Reviews Microbiology*. 2014.
- Finzi E, Rosenthal NE. Treatment of depression with onabotulinumtoxinA. *Journal of Psychiatric Research*. 2014.
- Simpson LL. The origin, structure and pharmacological activity of botulinum toxin. *Pharmacological Reviews*. 2004.

Bir Resim Bin Dünya



*Bu sayımızın misafiri:
İç mimar, ressam Hülya Öztürk*



İLHAN AYVERDİ İZİNDE TÜRKÇE

RESİM - ŞİİR - KOMPOZİSYON YARIŞMASI SONUÇLARI



Şiir Kategorisi Derece Listesi

1. Sarp Alaz Bilecen
Ymer Prizreni Lisesi
2. Zeynep Düzsöz
Ymer Prizreni Lisesi
3. Tanem Pula
Emin Durak İlk Öğretim Okulu
4. Elif Gökçe Kurt
Emin Durak İlk Öğretim Okulu
5. Berra Skenderi
Gjon Buzuku Lisesi



Resim Kategorisi Derece Listesi

1. Ayla İmçalar
Emin Durak İlk Öğretim Okulu
2. Dilara Metlilo
Emin Durak İlk Öğretim Okulu
3. Hazal Pula
Emin Durak İlk Öğretim Okulu
4. Akın A.
Emin Durak İlk Öğretim Okulu



Kompozisyon Kategorisi Derece Listesi

1. Zeynep Hacimacun
Gjon Buzuku Lisesi
2. Kumsal Hapçi
Emin Durak İlk Öğretim Okulu
3. Elif Dida
Ymer Prizreni Lisesi

Mansiyon

Mina Ramadani
İstikbal İlk Öğretim Okulu
Kalkandelen / Kuzey Makedonya

TÜM KATILIMCILARA KATILIM BELGESİ TAKDİM EDİLECEKTİR.

Saat : Sergiler 16:00 Konser: 18:00
Tarih : 14 Şubat 2026 Cumartesi
Yer : Doku Kino / Prizren Kosova
(Sinan Paşa Camii Arkası)

**PRİZREN
DOKU KİNO**



AKDEM
AKADEMİSİ VAKFI
PRİZREN TEMSİLCİLİĞİ



ŞİİR
BİRİNCİSİ

1

Bistriça'nın Fısıltısı

Sabah iner dağlardan serin bir ezgiyle,
Bistriça uyanır gümüş renkli sesiyle.
Prizren gülümser taşın, ağacın diliyle,
Bir şehir sevilir mi böyle derin derin diye?

Gölgesinde köprünün durur eski zaman,
Ayak izleri anlatır kim geçti buradan.
Bir selam, bir bakış yeter bazen insana,
Bu şehir öğretir sevmeyi usul usul, yavaşça.

Minareden yükselen dua karışır rüzgâra,
Çan sesi uzaktan dokunur aynı semaya.
Prizren'de ayrılık bile benzer duaya,
Hüzün bile yakışır bu kadim rüyaya.

Gece olur, lambalar titrer sokaklarda,
Hatıralar dolaşır sessiz adımlarla.
Prizren kalır içimde, adını ansam da,
Bir şehir değil artık bir kalp atışında.

SARP ALAZ BİLECEN / 11. SINIF

IAAP "Ymer Prizreni" - Ekonomi Mesleki Lisesi/ Prizren

ŞİİR
İKİNCİSİ

2

Taş Köprüde Kalan Sevda

Taş köprüden geçer zaman, Bistriça fısıldar,
Dağlar susar, minareler göğe dua asar.
Prizren'de her sokak bir hatıra taşır,
Gece çökerken kalbim eski bir şarkı çalar.

Sinan Paşa Camii'nde yankılanır adımlar,
Arnavut kaldırımını bilir kaç gizli anılar.
Bir bakış yeter, şehir dile gelir hemen,
Gönlüm bu vadide kalır, dönsem bile erken.

Gümüş teller gibi akar ay ışığı çatıdan,
Sevda iner yokuşlardan, usulca, sessizce yan.
Prizren, bir şiir gibi yazılmış taştan, sudan,
Adını anmak bile yetiyor kalbimi duymadan.

ZEYNEP DÜZSÖZ / 12. SINIF

IAAP "Ymer Prizreni" - Ekonomi Mesleki Lisesi/ Prizren



ŞİİR
ÜÇÜNCÜSÜ

3

Prizren

Bir yanım Türkçe konuşur,
Bir yanım Arnavutça Güler.
Bir selamda birleşir diller,
Yürekler aynı duyguda buluşur.

Kale susar ama bilir,
Bu şehrin ne gördüğünü.
Prizren yalnız bir yer değil,
İnsanın kalbinde büyüdüğünü.

Gidersin ama kalırsın,
Adın düşer her duaya.
Prizren bir şehir değil,
Hasret olur insana.

Prizren'de kalır çocukluğum
Bir gülüş, bir dua, bir iz.
Ne kadar uzağa giderem gideyim
Adını kalbimde taşıyırım.

TANEM PULA

Emin Durak İlköğretim Okulu

ŞİİR DÖRDÜNCÜSÜ

4

Prizren

Akdere süzülür nazlı bir gelin gibi,
Taş köprü parlar üstünde inci gibi.
Deli yeller eser Şar Dağları'nda,
Çınlar göklerde çocuk sevinci gibi.

Kalesi heybetli, tarih her bir taşı,
Candan, kadirşinas her bir yurttaş,
Prizren'e bir yolun düşmeye görsün,
Diner bir daha akmaz gözün yaşı.

Şadırvan Meydanı'nda buluşan yollar,
Muhabbetle açılıp kapanan kollar,
Kilisede çan sesi, camide ezan
Prizren'de hoşgörü hoşgörüyü kollar.

Daracık, şirin mi şirin sokakları,
Zamana meydan okuyan konakları,
Arnavut kaldırımlarında adım adım,
Yürüdükçe kucaklırsın kuşakları.

Ne bir yazıya, ne bir söze sığar Prizren
Doğasıyla, tarihiyle mest eden derinden,
Prizren'de yaşamak bahtiyarlıktır,
Onsuz kalmak koca bir karanlıktır.

ELİF GÖKÇE KURT

Emin Durak İlköğretim Okulu



ŞİİR
BEŞİNCİSİ

5

Prizren

Şu Prizren'in ayrı bir kokusu var sanki,
Her adımında anımsıyorum.
Yabancı geliyor bazen,
Hem kalmak istiyorum hem de gitmek.

Arnavut kaldırımlarında geçen çocukluğum,
Aldığım her nefes, her neşe
Kaybolmayan renkler,
Şehrin her köşesinde bir geçmiş...

Kaleden bakarsın bazen,
Dersin, "Yoktur daha güzeli."
Ezan sesi gelir, sayısını bilmediğim minareden,
Her tarafta bir curcuna güneş batarken.

Çocuklar koşuyor etrafta,
Hepimiz onlardandık bir zamanlar,
Sesleri duyunca, yaşamakmış diyorum
Tekrardan hissediyorum.

Nasıl gidilir bu şehirden düşündüm sürekli,
Gidilmezmiş meğer, kalırmışsın büsbütün,
Sınırları içinde olmasa da hissedersin soğukluğunu,
Kanındaki sıcaklığı ise kaybetmezsin asla.

BERRA SKENDERİ / 11. SINIF

Gjimnaz, Gjon Buzuku Lisesi

ŞİİR
MANSİYON



Osmanlı Mirası Prizren

Taş köprü sanki tacın,
Kalen senin kalkanın.
Kaldırımın her taşın
Geçmişten bir iz taşır.

Etrafını saran dağlar
Korur güzelliğini.
Nehrin ikiye böler şehrini,
Birleştirir tarihini.

Camilerin, meydanın,
Türbelerin, hamamın...
Attığımız her adım
Hayran kalır her yanım.

Fısıldar dar sokakların,
Osmanlı'nın izini anlatır.
Tarih kokar her yanın,
Şehrin gururu geçmişin adın.

MİNA RAMADANİ / 11 YAŞ

İstikbal İlk Öğretim Okulu, Kuzey Makedonya-Kalkandelen



KOMPOZİSYON
BİRİNCİSİ

Iztıraptan Hasrete Yolculuk

Yıl 1945...mevsimlerden son bahar, hava puslu Sanki ileride gelecek karanlık günlerin habercisi gibi. Tabi ki de kanlı Balkanlar'da gerçekleşti bu olay. Sakın kimse öykü veya hikâye zannetmesin. Gerçekte yaşanmış kederli bir kaderdir.

İkinci dünya savaşının sona ermesi ile Kosova'da Müslüman kıyımı başlar. Komünist Partizanların dağdan şehre inmesi ile Müslüman gençlerine yönelik kıyım başlamıştır. Saçma sapan iddialarla, iftiralar ile bu genç nesil soruşturmalardan geçiyorlar, en kötü muamelelere maruz kalmışlar. Komünist mahkemeler sözde adalet dağıtırken bir sürü ailenin geleceğini, umutlarını söndürüyorlarmış. Geleceği mahvolmuş ve umutları sönenlerden biri de Recep oğlu Gani'dir. Günler aylar boyunca, soruşturmalara, kötü muamelelere, akla gelemeyecek şiddete maruz kalan Recep oğlu Gani'nin yaşadıkları pek de acıklıdır.

Aslında kaderinde keder vardır Gani'nin. Küçük yaşta anne ve babasız kalmış. Bu yaşananlar aslında sadece günümüzde bildiğimiz yaşanan kederin küçük bir parçasıdır. Kim bilir daha neler yaşadı? Belki anlatmadı, anlatamadı...

Günün birinde Gani'yi yine polis evinden alır. Karakolda kim bilir nasıl bir şiddete maruz kalmış? Acaba karakol duvarlarına sorsalar söylerler mi Gani'nin çektiği ızdırabı? Yediği köteklerden bedeni simsiyah olur, bayılana kadar dövülür her seferinde. Bu sefer de diğer seferlerden farklı olmayacaktır. O kadar dövülüyor ki bayılınca öldü zannediyor karakoldakiler. Yolun bir kenarına atarlar. Kaç saat sokakta baygın halde kalmış, kim bilebilir ki? Karlı havada üstünü karlar örtmüş Gani'nin. Yolda geçen biri fark eder karların altında bir şey olduğunu. Karları aralayınca Gani'yi görür ve tanır. Hemen onu sırtlar ve evine götürür. Zaten evdekiler her zaman hazırlıklıdır bu olaylara. Evin bahçesinde her zaman koç bekletirler. En nihayetinde Gani karakoldan gelince hemen koç kesilir ve sıcak derisine sarılır. Kan pıhtı-

1

larından, morlardan kurtaracaktır Gani'yi yeni kesilmiş koç derisi. Emecektir vücudundan vahşeti emebildiği kadar.

Aslında Gani evinde yatmıyor hapishanede yattığı kadar. Kısa ve uzun dönemli hapse girmeler tam 12 yıl sürüyor. En son da altı yıl kalıyor hapistede. Akıl almaz işkencelere, vahşete, en ağır aşağılanmalara maruz kalıyor. Hapisten çıktığı zaman herkes seviniyor. Ancak sevinçleri pek de uzun sürmüyor. Yine devlet terör estirmeye başlıyor. Her seferinde yine soruşturma, saçma sapan iddialar.

En sonunda karar verir Gani. Gidecektir, terk edecektir doğduğu, büyüdüğü toprakları. Anavatan Türkiye'ye göç edecektir. Rahat ve huzurlu bir hayat yaşayacaktır. Aslında ızdıraptan kaçan, hasrete giden yolculuktur bu. En azından artık aşağılanmayacak ve rahat bir nefes alacaktır. 1957 yılına geldiğinde kararını verir. En sonunda evini, bağını, bahçesini, dükkânını satıp Türkiye'ye göç ediyor. O zamanlar zaten mal, mülk ne varsa para etmiyor, kelepere satılıyor. Eşi ve iki küçük çocuğu ile Kosova'nın Prizren şehir garından yola çıkar. Son durak İstanbul'un Sirkeci garıdır. Artık yeni hayat başlayacaktır. Gani ve ailesi muhacirdir. Yeni mücadelelerin farkındadırlar. Kolay mı muhacirlik?

İstanbul'da, Fatih'te, Koca Mustafa Paşa semtinde bir ev kiralar. Orada yaşamaya başlarlar. Şansına zanaatçıdır Gani. Çok da maharetli, usta bir marangozdur. Orada marangozluğa başlar ailesini geçindirmek için. Artık rahattırlar, her an ne zaman kapı çalınacak, alıp götürcekler diye bir dertleri yoktur. Uzun yıllar en yakınları dahi hiçbir akrabaları ile görüşemez, hasret çeker. Yeni bir yurt tutmak kolay değil. Kimsenin tanımadığı ve tanınmadığı yerde tutunmaya çalışırlar ve başarılılar da. Yıllar geçer, bir defalığına Kosova'ya, Prizren'e gelir akrabalarına. Ama artık İstanbul'u bırakmaz, sadece misafirdir Prizren'de. İstanbul'da iki çocuğu daha olur. 1980 yılında vefat eder. Çocukları ve torunları hâlâ İstanbul'da yaşamaktadır. Gani'ye benzer ne yaşanmışlar vardır bu diyarlarda. Kaderleri birbirine benzeyen çok kederler vardır Balkanlar'da. Her ailede buna benzer keder duyabilirsiniz. Yabancı değildir bu yaşanmışlar bura topraklarda. İşte bu Recep oğlu Gani'nin kederli hayatından kısa bir kesit.

(Gerçekte yaşanmış olaydır. Dedemin amcasının hayatından kısa bir kesittir.)



Benim Şehrim Prizren

Ben Prizren’de yaşayan bir çocuğum. Prizren benim için sadece yaşadığım bir yer değil, aynı zamanda çok sevdiğim güzel bir şehirdir. Çünkü Prizren’de farklı dilleri konuşan ve farklı kültürlere sahip insanlar bir arada mutlu bir şekilde yaşar.

Okulumda Türk, Arnavut, Boşnak ve başka arkadaşlarım var. Teneffüslerde birlikte oyun oynarız, derslerde birbirimize yardım ederiz. Hangi dili konuştuğumuz hiç önemli değildir, çünkü biz arkadaşız ve birlikte olmayı severiz. Prizren bana paylaşmayı ve saygıyı öğretti.

Taş Köprü’den geçerken farklı dillerde konuşan insanları duyarım. Şadırvan Meydanı’nda çocuk sesleri ve kahkahalar vardır. Prizren Kalesi’ne çıktığımda bütün şehri yukarıdan görmek beni çok mutlu eder.

Prizren’in doğası da çok güzeldir. Yeşil dağları, temiz havası ve akan suları vardır. Mevsimler değiştiğinde şehir de farklı renklere bürünür. Doğada yürümeyi ve arkadaşlarıma vakit geçirmeyi çok severim.

Prizren’de bayramlar çok güzeldir. İnsanlar birbirini ziyaret eder, büyüklerimize saygı gösteririz, küçükleri sevindiririz. Herkes güler ve mutlu olur.

Ben Prizren’de büyüdüğüm için çok mutluyum. Çünkü burada insanlar birbirine kardeş gibi davranır. Prizren benim çok sevdiğim bir şehirdir.

KOMPOZİSYON ÜÇÜNCÜSÜ

3

Kalbimde Bir Şehir Var ...

Prizren, sadece bir şehir değil; geçmişle bugünün el ele yürüdüğü, her köşesinde ayrı bir hikâye fısıldayan canlı bir masaldır. Taş sokaklarında yürürken ayaklarının altında tarih konuşur, başını kaldırdığında minarelerle kilise çanlarının aynı gökyüzünde buluştuğunu görürsün. Bu şehir, farklılıkların uyum içinde gülümsediği nadir, göz kamaştırıcı yerlerden biridir.

Bistriça Nehri boyunca uzanan hayat, Prizren'e ruh katar. Köprülerin üstünde duran insanlar sadece fotoğraf çekmez, anı biriktirir. Akşam üstü güneş dağların arkasına doğru süzülürken suya düşen yansımalar, şehri altın rengine boğar. O anlarda zaman yavaşlar, hatta durur. Kalabalık kahkahalar, dost sohbetleri ve sokak müzisyenlerinin melodileri Prizren'in eğlenceli yüzünü ortaya çıkarır. Şadırvan Meydanı'nda hayat hiç bitmez.

Çay bardaklarının sesi, çocukların koşturması, dereden gelen huzur sesleri ve turistlerin hayran bakışları birbirine karışır. Yaz akşamları meydan adeta bir sahneye dönüşür. Herkes hem izleyici hem oyuncudur.

Prizren Kalesi'ne çıktığında ise şehir tüm ihtişamıyla ayaklarının altındadır. Yukarıdan bakınca sadece binaları değil, geçmişi, kültürü, insanları, huzuru da görürsün. Prizren'in güzelliği sadece manzarasından değil, insanların sıcaklığındadır. Burada gülümseme yabancı değildir, misafirlik bir gelenektir. Eğlence sokakta başlar, dostluk bir selamla büyür. İşte bu yüzde Prizren, kalbe dokunan, unutulmayan ve her gidenin içinde bir parça bıraktığı eşsiz bir şehirdir.

Prizren sokaklarında yürürken taş duvarlar adeta konuşur. Arnavut kaldırımları nice sevinci, ayrılığı ve umudu saklamıştır. Küçük dükkânlardan yayılan kahve kokusu, şehrin sıcaklığını hissettirir. Burada insanlar misafirperverdir; bir tebessüm bile insanı kendine ait hissettirir.

Ben şehrimle gurur duyuyorum. Çünkü Prizren taş sokaklarında tarihi, insanların samimiyeti, havasında ise huzuru taşır. Her köşesi ayrı bir güzellik, her manzarası kalbe dokunan bir hatıradır. Bu şehirde yaşamak sadece bir adres değil, bir ayrıcalıktır. Prizren benim şehrim ve onunla gurur duymak için sayısız sebebim var.

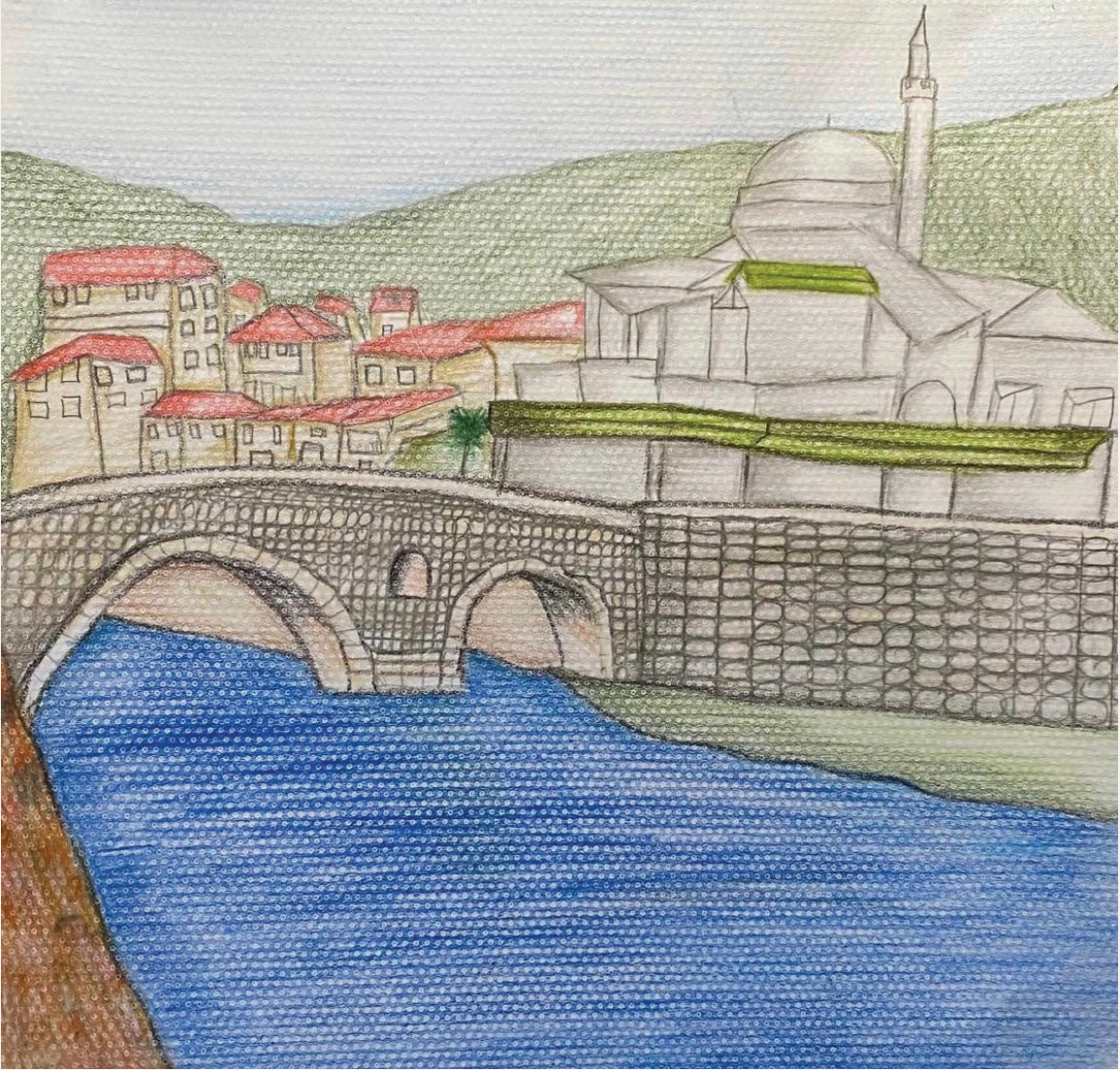
ELİF DİDA / 11. SINIF

"Ymer Prizreni" - Ekonomi Mesleki Lisesi, Prizren



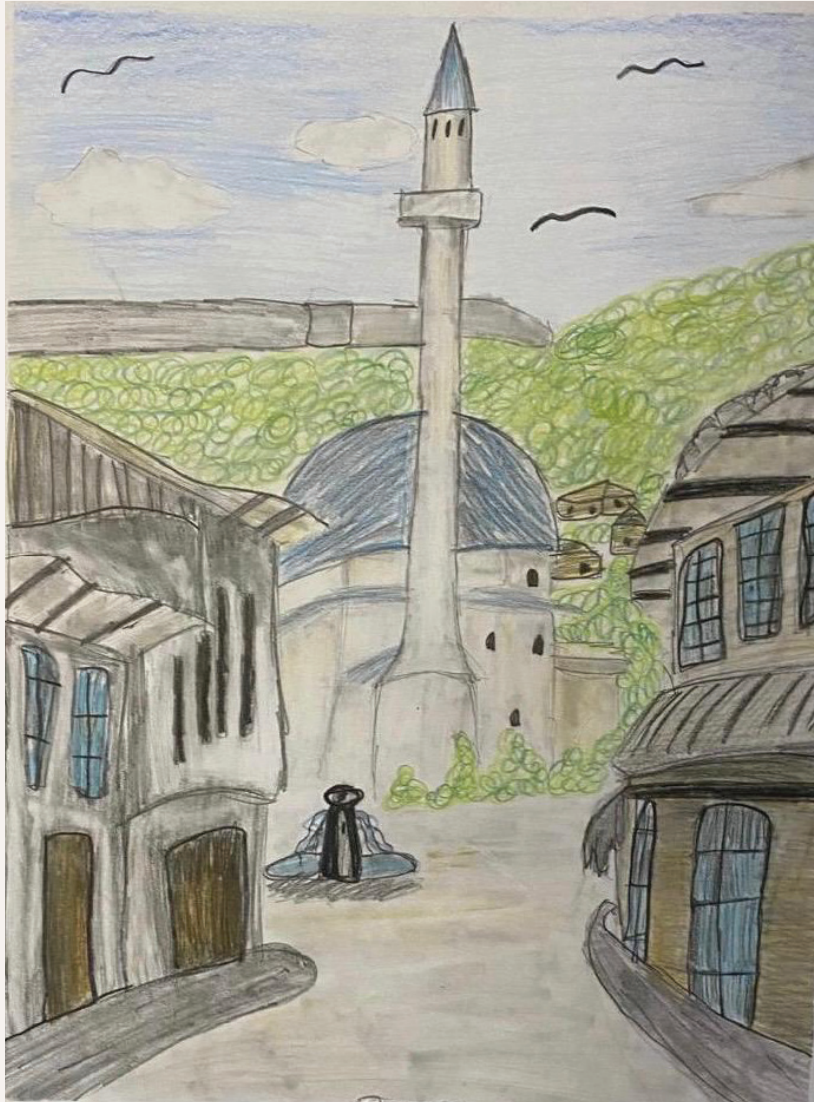
RESİM
BİRİNCİSİ

1



AYLA İMÇALAR

Emin Durak İlköğretim Okulu

**RESİM
İKİNCİSİ****2****DİLARA METLİLO**

Emin Durak İlköğretim Okulu



RESİM
ÜÇÜNCÜSÜ

3



HAZAL PULA

Emin Durak İlköğretim Okulu

RESİM
DÖRDÜNCÜSÜ

4

**AKIN A.**

Emin Durak İlköğretim Okulu



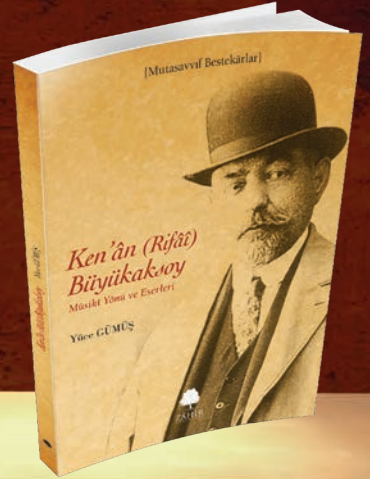
ZÂHİR
YAYINLARI



PRİZRENLİ ŞEYH YUSUF EFENDİ
VE DİVANI
Fahrünnisa BİLECİK - Ünal ŞENEL
Nevrihal BAYAR



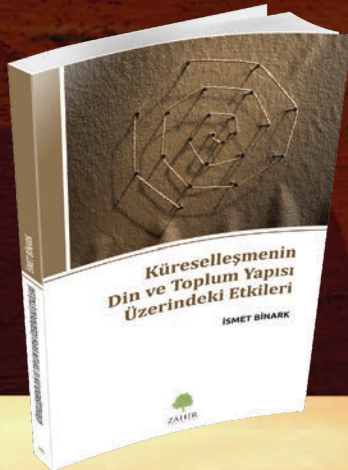
KARAHANLI TÜRKÇESİ VE
HAREZMİ TÜRKÇESİ KILAVUZU
Fahrünnisa BİLECİK



KEN'ÂN (RİFÂİ) BÜYÜKKAKSOY
Mûsikî ve Eserleri
Yüce GÜMÜŞ



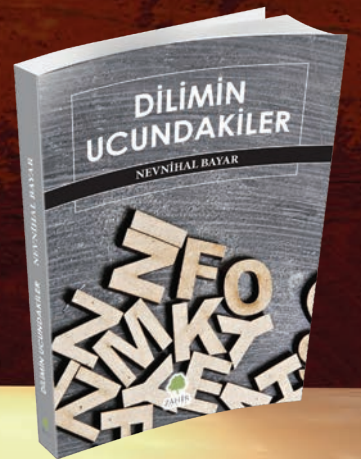
VAKIF MEDENİYETİ
İslâmîyet'te ve Türkler'de Vakıf ve
Yabancı Gözü ile Osmanlı Vakıfları
İsmet BİNARK



KÜRESELLEŞMENİN DİN VE
TOPLUM YAPISI ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ
İsmet BİNARK



KÜLTÜR VE DİN
Dinin Toplum
Bütünleşmesindeki Yeri
İsmet BİNARK



DİLİMİN UCUNDAKİLER
Nevrihal BAYAR